

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки
Полтавської обласної державної адміністрації
Науковий ліцей „Політ”
при Кременчуцькому педагогічному коледжі
імені А. С. Макаренка

**Добірка авторських завдань із зарубіжної літератури
для дистанційної перевірки знань тексту твору та
основних понять
з теорії мистецтва слова**

**КОНКУРС „Обласний ярмарок кращих
розробок навчальних матеріалів для
дистанційного компоненту освітнього
процесу в закладах загальної
середньої освіти“**

**Кременчук
2021**

Автор:

Самусь Лариса Іванівна – викладач російської філології, вчитель-методист, кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії».

Рецензенти:

Кулікова Т.В. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філології та гуманітарних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка.

Бобер І.М. – учитель-методист англійської мови, російської мови і зарубіжної літератури, директор IT STEP SCHOOL м. Кременчук.

Самусь Л.І. Добірка авторських завдань із зарубіжної літератури для дистанційної перевірки знань тексту твору та основних понять з теорії мистецтва слова: посібник. Кременчук, 2021. 80 с.

Враховуючи нові тенденції, що стали актуальними під час навчання онлайн, у посібник включені творчі завдання та питання, що направлені мінімізувати учнівське списування. Напрацювання придатні для використання під час проведення занять в умовах дистанційної освіти в 9-11-их класах.

Даний посібник включає в себе цікаві терміни з теорії словесності, які вживаються на уроках зарубіжної та української літератури, російської мови, але у додатках до підручників та учнівських словниках їх тлумачення або зовсім не зустрічається, або посилання на їх значення робляться зрідка. Інформація, подана у методрозробці, дає додаткові знання у таких випадках.

Також є цікавий дослідницький матеріал – питання і відповіді на такі теми: «Світова література», «Театр», «Міфи та легенди» та інші у формі гри «Що ? Де? Коли?».

Методрозробка призначена для використання на уроках виразного читання та розвитку мовлення, на заняттях для підготовки учнів до олімпіад із філологічних дисциплін і конкурсу МАН.

Рекомендовано до друку цикловою комісією викладачів української та російської філології

Протокол № 4 від “ 29 ” листопада 2021

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради

Протокол № 6 від “ 13 ” грудня 2021

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ДОБІРКА АВТОРСЬКИХ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ ТЕКСТУ ТВОРІВ, ЩО СТАЛО АКТУАЛЬНИМ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	4
1.1. Питання, що можна використати у Google-класі та у Телеграмі.....	4
1.2. Вправи, націлені на мінімалізацію учнівського списування.....	19
РОЗДІЛ 2. ФРАГМЕНТИ УРОКІВ ТА ЗАЛІКІВ, ДЕ ВИКОРИСТОВУВАЛИСЯ ТВОРЧІ АВТОРСЬКІ ЗАВДАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ОНЛАЙН.....	23
РОЗДІЛ 3. ЗАВДАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ТА ДОСЛІДНИЦЬКОГО ТИПУ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ШКОЛИ ОЛІМПІЙСЬКОГО РЕЗЕРВУ.....	36
3.1. Питання за типом гри «Що? Де? Коли?».....	36
3.2. Питання з фольклористики.....	44
3.3. Завдання, що демонструють єдність літератури і психології.....	47
РОЗДІЛ 4. СЛОВНИК НАЙБІЛЬШ СКЛАДНИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ПОНЯТЬ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ.....	50
РОЗДІЛ 5. МАТЕРІАЛИ КУРСІВ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ЯКІ ПРОВОДИЛА «ДИСТАНЦІЙНА АКАДЕМІЯ».....	61
РОЗДІЛ 6. ТВОРЧІСТЬ ЮНИХ ФІЛОЛОГІВ.....	71

РОЗДІЛ 1

ДОБІРКА АВТОРСЬКИХ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ ТЕКСТУ ТВОРІВ, ЩО СТАЛО АКТУАЛЬНИМ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Питання, що можна використати у Google-класі та у Телеграмі

Про онлайн-навчання давно хотілося записати свої міркування, і не буду оригінальною, здебільшого і негативні.

Але на цю тему сказано вже так багато, що немає бажання переповідати вкорінені в масовій свідомості кліше: від повного неприйняття до незрозумілого особисто мені піднесеного захоплення отим самим дистанційним навчанням. Зроблю спробу поділитися своїм, вистражданим, баченням цього явища.

Онлайн-навчання – це необхідне зло карантинного періоду. Можна затято його ляяти, але нічого кращого для такої ситуації ще не запропоновано.

І питання самоповаги будь-якого учителя – це «знайти свою нішу» в змодельованому новому світі (в «новом дивном мире», як сказано в одній з культових антиутопій).

Моє повне неприйняття цифрової реальності «розбилося» вщент, коли навесні 2020 я почула в інтерв'ю одного з відомих молодих педагогів – «новаторів» наступне: літні вчителі, що будуть "прикриватися" своїм невмінням у комп'ютерній сфері і нічого не робитимуть, вчинять підлогу (цитую дослівно), оскільки покинуть своїх учнів напризволяще і зрадять їх. Я дуже не люблю цього «стовпа педагогіки», він видається мені «кон'юнктурником» і неробою. Але неприємні слова навіть з вуст несимпатичної людини – все одно гірка правда.

І будучи повноцінним «чайником» у сфері нових технологій, я все одно, як могла, працювала, намагаючись використати якомога більше цих засобів.

Напрацювання під час онлайн-навчання.

Головна мета освіти, на мою думку, це формування так званого понятійного мислення, тобто вміння оперувати визначеннями і логічними зв'язками.

Перехід на онлайн – навчання, коли скорочується час повноцінного спілкування і немає всебічного контролю, створює потребу в нетипових завданнях.

До того ж такі питання значно зменшують можливість користуватися електронними довідниками.

Наприклад, таке завдання з риторики на уроках літератури, за допомогою якого кожен може перевірити ступінь власного понятійного мислення.

Завдання з риторики

Тести на структуру інтелекту

1. Аналогії

Шукати- знаходити

Роздумувати – ...

Коло – куля

Квадрат – ...

Голод - худоба

Праця - ...

Місяць – Земля

Земля – ...

Автомобіль - мотор

Яхта – ...

2. Узагальнення

Картина, байка –

Герб, прапор –

Голод, спрага –

Похвала, покарання –

Кит, щука –

Числові ряди. Напишіть, яке число наступне.

1, 2, 3, 5, 8, 13, ...

3, 9, 27, 81, ...

2, 5, 11, 23, ...

81, 64, 49, ..

1, 3, 5, 7, 11, ...

Завдання на масштабне повторення наприкінці або на початку навчального року.

Користування інтернет – довідниками тут заохочується, як і будь- яка пошукова робота, у тому числі і з електронними ресурсами.

Творчі завдання на повторення в 11 класі на початку року.

Перший блок.

1. Серед хімічних елементів знайдіть «літературний».

Стронцій, полоній, індій, барій.

Серед біблійних героїв «сховався» романтичний герой з Німеччини.

Давид, Авраам, Бальтазар, Самуїл.

2. Знайдіть серед цих давньоримських громадян персонажа середньовічної поеми - епопеї.

Вергілій, Овідій, Горацій, Ювенал, Марціал.

3. Знайдіть серед героїв казки «Аліса в Країні Чудес» персонажа, який асоціюється з величною російською літературою.

Додо, Мартовський заяц, Соня-мышь, Белый кролик, Болванщик

4. Серед цих смаколиків є і літературний.

Тістечко, пампушка, крендель, калач. перепічка.

Другий блок

Среди героев рассказов Чехова есть несколько гимназических учителей. Имеется преподаватель литературы, географии (их два, но вспомните хотя бы одного), чистописания. А какому предмету обучал самый знаменитый педагог, созданный писателем. Отвечайте, но смотрите «как бы чего не вышло».

1. Доповніть послідовність.

Новела, оповідання, повість, роман...

2. Знайдіть зайве.

"Чисте мистецтво", естетизм, "мистецтво для мистецтва", символізм.

3. Беатріче, Смаглява Леді, Альфред Дуглас. Хто любив їх і в яких творах увічнив?

4. Що об'єднує Аркадія, Петра, Андрія з Родіоном?

Третій блок

1. Що об'єднує ці ознаки? Доповніть ряд.

Сюжет внутрішній, а не зовнішній, кульмінація відбувається за сценою, немає героїв позитивних і негативних...

2. Доповніть літературознавчий фразеологізм.

«Втрачена(е) ...»

«Чисте ...»

«Божественна ..»

Філістер - ...

3. У італійця вона Божественна, а яка вона у француза ?

Творчі завдання на повторення в 10 класі на початку року.

1. Знайти зайве поняття.

Класицизм, романтизм, сентименталізм, рококо, реалізм.

Щастя, братерство, рівність, свобода.

Роман, новела, комедія, оповідання, історична пісня.

Казка, легенда, епічна поема, міф.

Ліліпути, кіклопи, гуїгнґнми, блефуски, єху.

Джонатан Свіфт, Роберт Бернс, Даніель Дефо, Джордж Байрон.

Ян Казимир, Мазепа, Петро Перший, Карл Дванадцятий.

Татьяна Ларина, княжна Мэри, Бэла, Вера.

Гобсек, віконтеса де Гранльє, Дервіль, граф де Ресто.

2. Знайти спільне і продовжити ряд.

Джонатан Свіфт, Рей Бредбері, Джордж Орвелл, Євгеній Замятін...

Яскравий жіночий образ, відсутність зав'язки або кульмінації, конфлікт між тим, що бачимо, і тим, що є насправді...

«Невский проспект», «Портрет», «Нос»...

3. Який твір поєднав цих персон?

О.С. Пушкін, цар Соломон, барон Брамбеус, Олександр Македонський.

Творчі завдання на повторення в 9 класі на початку року.

1. Знайдіть зайве.

Тора, Псалтир, Екклесіаст, Євангеліє, Книга Царств.

Блудний син, Дафна, Сіяч, Хазяїн виноградника.

Коран, Біблія, Авеста, Рігведа, Пісня про Роланда.

Еней, Гектор, Менелай, Ахіллес, Аякс.

2. Згадайте ворогів цих персонажів, що більш відомі, ніж їх візаві.

Ганелон - ...

Тібальт - ...

Гектор - ...

Самсон Карраско - ...

Голіаф - ...

Турн - ...

Клеонт - ..

Менелай - ...

3. Згадайте друзів цих героїв.

Лицар Сумного Образу

Меркуціо

Патрокл

Ковбель

Флетчер

Роланд

Люсіль

Евріал

Бонусне питання

1. Назвіть хоч одного літературного героя, що проживають у:

Вероні

Парижі

Тобоссі

Трої

Карфагені

Іерусалимі.

2. За цитатами треба визначити наступне:

1. Твір.
2. Автор.
3. Персонаж.
4. Країна походження автора.
5. Жанр твору.
6. Епоха.

1. Зачем же покоряться? Пользы от этого нет. В жизни мы платим за все двойной и тройной ценой.
2. Поверь-когда в нас подлых мыслей нет, нам ничего не следует бояться.
3. Целых семь лет утратил я там, и текли непрестанно.
4. Мысль, изреченная есть ложь.
5. Так пользуйтесь же своей молодостью, пока она не ушла... Живите той чудесной жизнью, что скрыта в вас.
6. Бедный Йорик! Я знал его, Горацио: это был человек с бесконечным юмором...
7. Сила, сила нужна: без силы ничего не возьмёшь, а силу надо добывать силой же...
8. Женитесь, любите друг друга, голодайте вместе, потому что в приданое Кандиде я не дам ни гроша.
9. Не буди ж ты ее, не буди, на заре она сладко так спит.
10. Любовь? Любовь с этого дня пошла на убыль.
11. Женщины не прощают неуспеха.

12. Оно, конечно, так-то так...да как бы чего не вышло.

Завдання на повторення наприкінці 10 класу.

Я вважаю доцільними, особливо у період дистанційного навчання, різні завдання асоціативного типу. Коли за одним конкретним поняттям із твору (предмет, географічна назва, прізвище) треба встановити, до якого героя це відноситься, і поновити сюжетний ланцюжок, приклади подані на слайдах.

Шекспір. "Гамлет"

12 баллов

Поясніть, що пов'язане з цими предметами і явищами.

Кінь
Вода
Вовки
Табун
Хата
Дуб

Поясніть асоціації. Як ці предмети, географічні поняття, явища пов'язані з сюжетом твору?

1. Піратський корабель
2. Ельсінор
3. Кубок з отрутою
4. Килим, або гобелен
5. Мишоловка, або пастка
6. Букет польових квітів
7. Норвегія
8. Змія
9. Книга
10. Віттенберг
11. Лист
12. Франція
13. Отруєна прага
14. Англія
15. Череп
16. Сік беладонни, або блекоти
17. Актори
18. Вуха

Уроки, тобто готові відео, з інтернету мені здаються найбільш невдалою формою роботи, як і різного роду презентації, Матеріал в такому форматі школяреві можна знайти і самому, для цього не потрібен учитель і не важлива його особистість.

Але творчі роботи самих дітей, «скинуті» на потік Google, дуже цікаві.

Наприклад, створити афішу до драматичного твору.

Виконують і ті, хто вмiє малювати, і ті, хто створює зображення за допомогою засобів iнтернету, і у серйозному ракурсі, і у жартiвливому.

Ось так пробачили трагiчну iсторiю Ромео і Джульєтти учнi 8 класу.

Для розвитку понятійного мислення, яке особливо атрофується під час «дистанційки», доцільними є, на мою думку, і завдання наступних різновидів:

1. «Розв'яжи літературну пропорцію»
2. «Знайди зайве серед наданих понять»
3. «Знайди те, що об'єднує ці терміни»

Творчі завдання на тему поеми Гомера "Одіссея"

12 баллов

1. Знайдіть відповідь для літературної пропорції:

Менелай - Елена
... - Пенелопа

Посейдон - Поліфем
Одіссей - ...

Одіссей - Лаерт
Телемах - ...

Каліпсо - Огігія
Одіссей - ...

Еол. - чарівний міх
... - священні бики

2. Знайдіть зайве
Кірка, Медея, Каліпсо, Навсікая

Одіссей, Антіной, Евмей, Демодок

Кікони, лестригони, троянці, феаки

Зевс, Еол, Аполон, Геліос

3. Знайдіть спільне
Зефір, Борей, Нот

Спарта, Пілос, Итака

Цирцея, Кірка, цариця острова Еея

Одіссей, Улліс, Ніхто

4. Скласти порівняльну таблицю "Світлі і темні сторони характеру Одіссея"

Актуальною є вправа «Так чи ні?» У деяких твердженнях свідомо зроблені помилки.

Вправа "Так чи ні?"

1. Карл дуже жваво і зацікавлені відреагував на розповідь Мазепи про випадок із юності гетьмана.
2. Мазепу кинь доріс до самого Київа.
3. Мазепа прислуговував польському королю і став коханцем його дружини Марії.
4. Події відбуваються після Полтавської битви 1709 року.
5. Мазепа швидко забув свою кохану.
6. Гетьман розказав цю історію шведському королю, щоб похизуватися своїми чоловічим перемогами.

Електронна версія гри «Що? Де? Коли?» корисна тим, що ускладнює пошук відповідей в інтернеті. І навіть при списуванні учень може звернути увагу на цікаву інформацію.

Просвітництво. Творчість Гете і Шиллера..

12 баллов

Дайте відповідь на питання для кмітливих.

1. Що подарували народам Європи через багато років після своєї смерті Шиллер і Бетховен.
2. Де ми можемо бачити перетворення небезпечної надприродної істоти на дерево.
3. Він навчив людей ходити під вітрилом і будувати житло, а також видобувати корисні копалини. Назвіть його найвідоміший подарунок, а також просвітника, який уславив його в однойменній оді.
3. Перекладіть на грецьку мову "урочиста пісня", а на англійську "танцювати" і ви отримаєте відомі в українській мові назви популярних у вісімнадцятому столітті жанрів.
4. Дуже відомі Максим Тадейович та Василь Андрійович, різниця яких у віці

4. Дуже відомі Максим Тадейович та Василь Андрійович, різниця яких у віці дорівнює століттю, "зустрілися", як це не дивно. Де ї завдяки кому?

5. На упаковці ліків від хворої печінки виробники розмістили орла. Побудуйте асоціативний ланцюжок від малюнка на коробці з препаратом до твору відомого просвітника.

За правильні відповіді 6 балів.

Розподіліть за двома колонками дані про письменників.

Гете.	Шиллер
-------	--------

Автор драматичної поеми " Фауст", був за професією лікарем, був набагато старшим від свого друга, зробив блискучу кар'єру при дворі Веймарсько герцога, після блискучої прем'єри своєї п'єси опинився на гауптвахті, помер першим з двох, написав перший у Європі психологічний роман, автор оди "До радості", написав "Травневу пісню", автор знаменитої балади

Останнє завдання на попередньому знімку із Google-класу цікаве в плані того, що інтернет тут виступає як союзник, а не як джерело копії. Треба провести велику пошукову роботу при створенні порівняльної таблиці.

Приклади авторських завдань з Google-класів

Жанр антиутопії. Творчі завдання.

12 баллов

1. Складіть найбільш докладну характеристику антиутопії, назвавши не менше п'яти ознак цього жанру.

2. Упізнайте за цими асоціаціями найвідоміші романи-антиутопії, назвіть їх авторів.

Палаючі книжки

Міністерство Правди

Черга, щоб мати можливість познущатися з картини

Жіночий номер І - 330

Війна дітей на безлюдному острові

Боротьба " високих і низьких підборів"

Вирощування людей на спеціальних заводах, замість природної їх появи на світ.

Гімн "Тварі Англії"

Дон Румата в Арканарському королівстві.

Підозри Джорджа з приводу того, що лікар дав брехливі результати тестів.

Захоплива подорож головного героя у світ, що існуватиме через 800 тисяч років,

Завдяки цьому твору автор став відомим як скандальний засновник "кіберпанковської субкультури" .

У постапокаліптичному світі Панем виникло місто - держава Капітолій.

Люди, що живуть на комуністичній планеті Земля, мандрують на планету Торманс, де склалося олігархічне суспільство.

У місті Омелас люди живуть спокійно і благополучно, тому що страждає дитя.

Задания по комедии Н.В. Гоголя "Ревизор"

Описание

1. Восстановите пробелы в афише пьесы. Дополните имя или фамилию.

Антон Антонович ...

... Артемий Филиппович

Аммос Федорович

Лука Лукич

.... Шпекин

Иван Александрович

2. Дополните таблицу, назвав фамилии чиновников, занимающих ключевые посты в городе N.

Строительство и правопорядок

Медицина

Образование

Почта

Торговля

Судебное ведомство

3. Вспомните и напишите, с какими сюжетными линиями связаны эти упоминавшийся в комедии исторические персонажи, организации.

Александр Македонский

Пушкин

Загоскин

Государственный Совет

Тряпичкин

Барон Брамбеус

Царь Соломон

4. Найдите лишнее понятие, объясните ход своих рассуждений.

Анна Андреевна, Мария Антоновна, Пошлепкина

Осип, Держиморда, Мишка

Добчинский, Земляника, Шпекин

Купцы, унтер-офицераша, Свистунов.

5. В связи с чем в пьесе были упомянуты эти животные?

Свинья в ермолке

Сивый мерин

Гуси в приемной

Две крысы

6. Краткий связный ответ (7 - 8 предложений) на один из вопросов.

Сивый мерин

Гуси в приемной

Две крысы

6. Краткий связный ответ (7 - 8 предложений) на один из вопросов.

События комедии могут вызывать "смех сквозь слезы"?

Будет ли проведена в городе N настоящая ревизия?

Является ли комедия Гоголя актуальной?

Баллы 12

Срок сдачи Срок сдачи не задан

Тема Без темы

Стануть у пригоді і гумористичні завдання, які виникли у руслі цифровізації:

- «Упізнай героя за SMS, яке б він міг надіслати».

- «Згадай твір і його героїв за Twitter переказом» .

Мої аргументи можна спростувати, сказавши, що ці завдання можна використовувати у будь-який час, що це вправи не тільки для онлайн-навчання.

Але «дистанційка», на мою думку, тим і небезпечна, що позбавляє стабільне шкільне життя його найкращих традицій.

А такі завдання хоча б створюють ілюзію розумового процесу і креативної, самостійної праці.

До того ж, це хоч і не досконала, але все ж таки боротьба зі списуванням.

Навіть у технологізований час на перший план виходить особистість – учня і учителя - а не засоби комп'ютерної сфери, яка є не більше, ніж сервісною.

1.2. Вправи, націлені на мінімалізацію учнівського списування

Актуальною є проблема тотального списування під час перевірки знань тексту твору в умовах дистанційного навчання.

На мій погляд, вихід може бути таким: кожному учневі - окреме питання.

Питання повинні бути сформульовані так, щоб відповіді важко було знайти в інтернеті.

Наприклад, питання для всього класу за романом «Майстер і Маргарита».

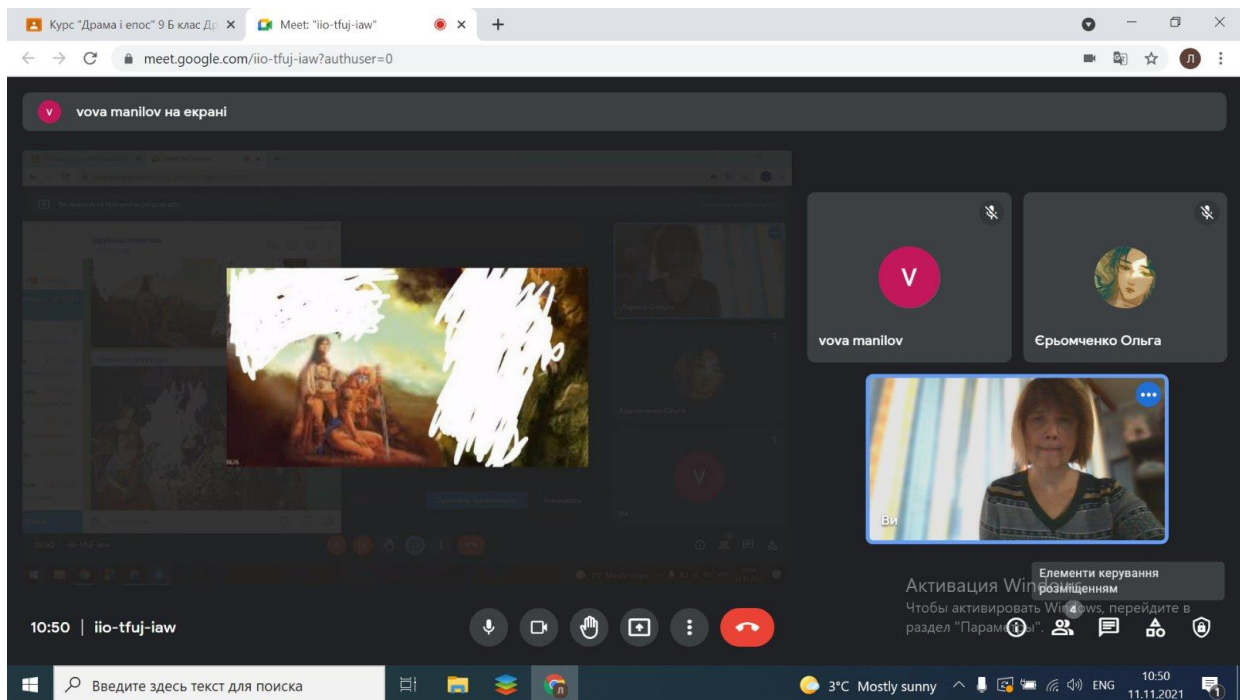
1. Не менее трёх случаев использования яда.
2. Не менее трёх случаев фантастического перенесения персонажа из одного города в другой.
3. Не менее трёх поджогов в Москве за время пребывания Воланда.
4. Не менее двух случаев, когда персонажи оставались без голов.
5. Три случая, когда люди оставались без своей одежды.
6. Не менее двух казней на страницах романа.
7. Не менее трёх арестов и помещений в психиатрическую клинику.
8. Не менее двух заказных убийств.
9. Где трижды упоминаются розы?
10. Киев, Ленинград, Ялта. В связи с чем упоминаются?
11. Подсолнечное масло, розовое масло, куриная нога в кармашке.
12. Пустой пиджак, хоровое пение, платок Фриды.
13. Нож из хлебной лавки, бумажная иконка, волшебный крем
14. Разгром квартиры критика, администратор-вампир.
15. Головная боль, сосед - боров.
16. Валюта, предатель Могарыч.
17. Отказ первосвященника, алмазная подкова.
18. Убийство предателя, Банга
19. Кот, боров, собака.
20. Осетрина, магазин со вкусной едой.

21. Где встречаются эти женские имена? Анна, Низа, Наталья.

22. Где встречаются такие числа? 50. и 7

У даний момент в інтернеті багато цікавих матеріалів, у яких комп'ютерними засобами, за допомогою цікавої і доступної форми подані різноманітні відомості з літератури.

Приклад цікавого і дотепного завдання: треба дати свою назву світовому літературному шедевра, використовуючи жартівливий Твіттер - переказ.

Щоб урізноманітнити роботу у Google класі, можна запропонувати учням дібрати ілюстрацію до твору, що вивчається, видаливши із зображенням певний фрагмент. Присутні повинні здогадатися, який епізод демонструється і що саме відсутнє на малюнку.

ИВАН
ТУРГЕНЕВ

*Барыня заставила
инвалида сделать
с собакой ТАКОЕ...*

БКЮ

ЛЕВ
ТОЛСТОЙ

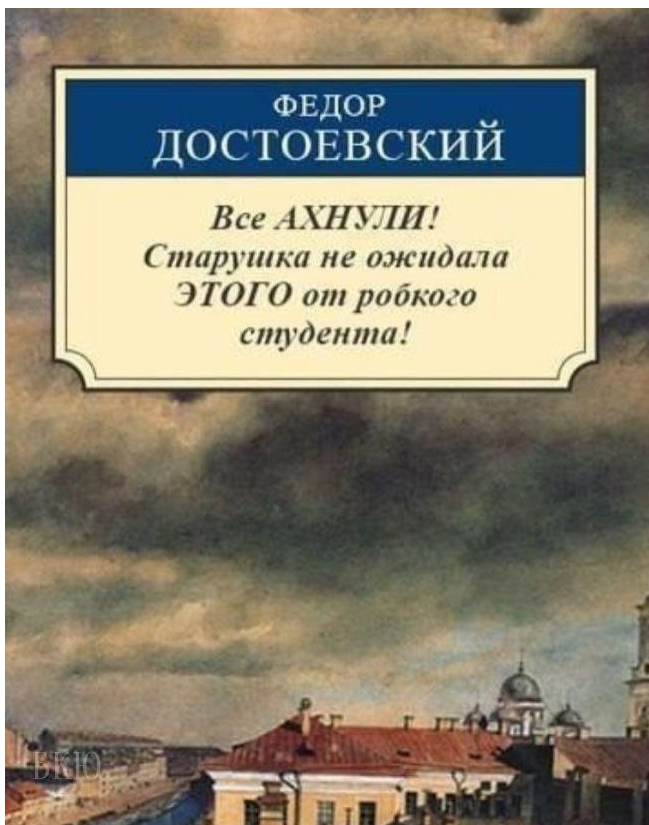
*Видеорегистратор
машиниста запечатлел
последние секунды
жизни девушки*

БКЮ

ФЕДОР
ДОСТОЕВСКИЙ

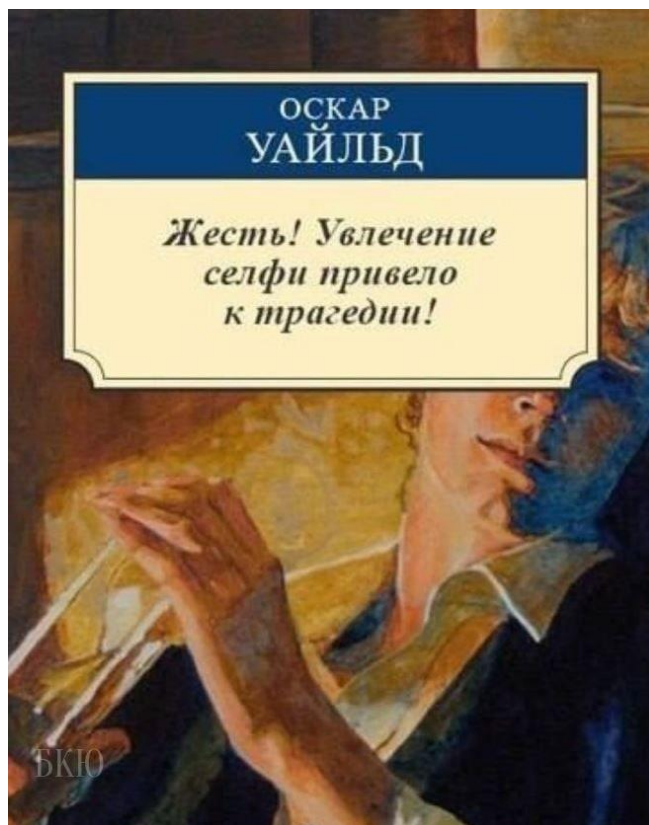
*Все АХНУЛИ!
Старушка не ожидала
ЭТОГО от робкого
студента!*

БКЮ

ОСКАР
УАЙЛЬД

*Жесть! Увлечение
селфи привело
к трагедии!*

БКЮ

РОЗДІЛ II

ФРАГМЕНТИ УРОКІВ ТА ЗАЛІКІВ, ДЕ ВИКОРИСТОВУВАЛИСЯ ТВОРЧІ АВТОРСЬКІ ЗАВДАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ОНЛАЙН

План-конспект уроку із зарубіжної літератури в 9Г класі

**Тема: Урок повторення та узагальнення за темами «Просвітництво»,
«Романтизм».**

Зв'язок двох мистецьких епох між собою та їх наступність.

Формування компетентностей:

- *предметна компетентність*: розвиток мотивації до читання творів зарубіжної літератури, поглиблення знань про літературу як мистецтво слова, засвоєння за допомогою літератури історичних та мистецьких надбань інших народів, розвиток умінь вільно спілкуватися в різних ситуаціях, формулювати і обстоювати власну думку, формування умінь здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність, утвердження за допомогою засобів художньої літератури загальнолюдських цінностей, переконань, поглядів.

ключові компетентності:

- спілкування державною мовою
- інформаційно-цифрова компетентність
- уміння вчитися впродовж життя — визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети;

- ініціативність і підприємливість, математична компетентність – уміння аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати, аналізувати інформацію та робити висновки, спираючись на логіку;

- соціальна та громадянська компетентності – оцінювати аргументи та шукати компромісу на основі доказів.

Очікуваний результат: учень розуміє, відтворює і використовує мистецькознавчі поняття з теорії літератури; знає і застосовує відомості із загальноєвропейського історико-літературного процесу; вміє використовувати нестандартні підходи під час різних проблемних ситуацій, самостійно знаходити і використовувати інформацію для вирішення різноманітних навчальних проблем.

Обладнання: презентація, добірка власних завдань різних типів, аудіозаписи.

Основні етапи уроку

I. Мотивація навчання.

- аудіозапис балади Гете «Вільшаний король» у виконанні реперів.

Питання: «Про що свідчить така оригінальна інтерпретація?»;

- аналіз критеріїв оцінювання за допомогою висловлювань видатних людей. Паралельне повторення різних мистецьких епох за допомогою цитат;

- висновок про актуальність літератури та завжди затребуваних навичок, що набуваються у процесі її вивчення.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Повідомлення теми і мети уроку.

2. Утвердження принципу наступності в історичному переході з однієї епохи до іншої на прикладах творів письменників – просвітників: Свіфта, Гете, Шиллера.

3. Констатація того факту, що для аналізу особливостей наступних епох романтизму і реалізму треба прослідкувати за спільними тенденціями цих періодів і Просвітництва.

III. Виконання творчих завдань, що містять у якості відповідей дані про епоху романтизму і Просвітництво.

1. Вправа «Знайди зайве». У переліку термінів або імен треба знайти поняття, що з певних причин не може знаходитися в даному ряду.

- учням пропонується скласти власні питання такого типу.

- необхідна умова виконання завдання - пояснити хід власних думок, аргументувати відповідь.

2. Вправа «Розв'яжи літературну пропорцію». Завдання, що встановлює відповідності між різними поняттями.

3. Користуючись мобільними телефонами, учні працюють над цифровим диктантом, де обирають пронумеровані дані, що стосуються Гете і Шиллера.

Варіанти відповідей розміщують у чаті.

4. Інтерактивна діяльність учнів, що стосується цитування поеми «Мазепа» Байрона.

Кожен добирає одну цитату з поеми. Розділившись на дві групи, учні колективно складають цитатний план.

5. Питання для кмітливих.

У якості відповідей потрібно назвати літературний твір, що вивчався.

6. Інтерактивна вправа. На загальний екран виводяться обрані учнями ілюстрації до творів поетів-романтиків з видаленими фрагментами.

Завдання полягає в тому, щоб назвати твір, автора, а також те, що було на відсутньому фрагменті.

За правильне виконання кожного виду роботи дається певна кількість балів.

Учень підраховує набрані бали і ставить собі оцінку, маючи можливість порівняти її і з отриманими у першій чверті, і з тою, що поставив учитель у процесі уроку.

Інтерактивна вправа «Звичайна людина і непересічний герой».

Повторення на прикладі поем Байрона «Мазепа» та Пушкіна «Полтава».

IV. Узагальнення у формі бесіди на тему: «Власні висновки про наступність епох та їх взаємозв'язок.»

Повідомлення та коментування оцінок.

V. Рефлексія.

Закінчіть речення: «Я вважаю, що найпереконливішою рисою романтизму є..»

VI. Домашнє завдання.

Виконати завдання у Google-класі, де кожному поставлене індивідуальне запитання за творами романтизму.

Повторити основні поняття з літературознавства, підготуватися до контрольної роботи.

Тема: Данте «Божественна комедія». Бачення світу у першій частині поеми «Пекло».

Мета: проаналізувати деякі аспекти змісту першої частини поеми, зробити висновки про своєрідність зображення пекла у творі Данте; розвивати уміння аналізувати текст, узагальнювати літературознавчий матеріал, виховувати інтерес до світоглядних проблем, які є вічними проблемами людства, виховувати повагу до найшляхетніших життєвих цінностей.

Формування компетентностей:

- *предметна компетентність:* розвиток мотивації до читання творів зарубіжної літератури, поглиблення знань про літературу як мистецтво слова, засвоєння за допомогою літератури історичних та мистецьких надбань інших народів, розвиток умінь вільно спілкуватися в різних ситуаціях, формулювати і обстоювати власну думку, формування умінь здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність, утвердження за допомогою засобів художньої літератури загальнолюдських цінностей, переконань, поглядів.

ключові компетентності:

- спілкування державною мовою
- інформаційно-цифрова компетентність
- вміння вчитися впродовж життя — визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети;
- ініціативність і підприємливість, математична компетентність – вміння аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати, аналізувати інформацію та робити висновки, спираючись на логіку;
- соціальна та громадянська компетентності – оцінювати аргументи та шукати компромісу на основі доказів.

Обладнання: хрестоматії для 10-го класу, ілюстративний матеріал підручника, сторінка 236 С. Ботічеллі «Пекло», роздатковий матеріал.

Тип уроку: урок-дослідження застосування умінь і навичок.

Епіграфи. Хто йде сюди, покинь усі надії.

(Данте «Божественна комедія»)

Данте слід визнати генієм за один тільки план «Пекла».

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності.

Слово учителя: «Божественна комедія» - найвеличніше творіння Данте, своєрідний підсумок філософської і релігійної думки Середньовіччя та перший крок до Ренесансу. Понад 600 років минуло від часу створення комедії, написані сотні коментарів до неї, багато символів та персонажів так і залишилися загадкою як для сучасних дослідників «пекла», так і для дослідників пізнього Середньовіччя і раннього Відродження. Шедевр Данте залишається загадкою і, як бачите, не тільки для нас. Учені мужі всіх часів ламають голови над таємницями великого флорентійця. Чому б і нам з вами не провести власне дослідження деяких питань. Виходячи з історії проблеми,

пропоную всім взяти в ньому активну участь, не боятися, висловлюючи власну думку, помилитися, бо якщо є протиріччя у дослідях літературознавців, чого ж боятися пересічному школяреві.

II. Оголошення теми та мотив уроку

1. Аналізуючи і досліджуючи дантівське пекло, відповімо на наступні питання:

- Подивіться на епіграф. Що це за слова?
- Кому належить другий вираз?
- Який всесвітньо відомий поет так високо цінував спробу Данте узагальнити уявлення про світ Середньовіччя ?

2. Актуалізація опорних знань. Літературний диктант.

- Жанр твору Данте. (поема)
- Як назвав своє творіння сам поет? (комедія)
- Хто доповнив назву твору? (Боккаччо)
- Назвіть послідовно три складові «Божественної комедії». (Пекло, Чистилище, Рай)
- Хто, падаючи з небесних сфер, пробив у землі глибоку впадину? (Люцифер)
- Що має форму гори, оточеної з усіх боків океаном? (Чистилище)
- Флоренція, Болонья, Венеція, Турин, Равенна, Мантуя, Верона. Назвіть ті, які пов'язані з життям Данте.
- Леопард, лев, вовчиця. Корисливість, хтивість, погорда. Здогадавшись, про що іде мова, поєднайте поняття.
- Яку структуру складають дев'ять кіл? (Пекло)

III. Перевірка диктанту, висновки, слово учителя: саме про Пекло ми будемо сьогодні говорити, попередньо відповівши на деякі проблемні питання. Пригадавши розташування грішників на колах, скажіть:

- Чому гнівливі і ліниві на п'ятому колі, а гріх ненажер і скнар – легший: вони тільки на третьому і четвертому? (очікувана відповідь: провина перших розповсюджується і на інших людей, а не тільки носія вади)
- Чому гвалтівники на сьомому, а зрадники – нижче? (будь-який злочин розпочинається із своєрідної зради: людина відмовляється від доброго і гуманного у самій собі)
- Чому симпатичний Одісей аж на восьмому колі, де знаходяться шахраї і облудники? (Одісей потрапив у Чистилище, куди живим вхід заборонений. Данте натякає на те, що є кордони, за які немає ходу як окремій людині, так і цілому людству.
- Що вам здалося незрозумілим і дивним у поемі? Складіть власне проблемне питання.

IV. Наступний етап уроку – дослідницька робота у групах. Розбиваємося на три групи: літературознавців, істориків і філософів.

Історики, що автор добре знає середньовічну культуру і поезію (доля Бертрана де Борна, зображені сучасники Данте із політичних партій гвельфів і гіббелінів, продемонстровано негативне ставлення до пророка Мухамеда, історія Уголіно і Руджері, що є частиною Пізанських хронік).

Літературознавці отримують завдання з порівняльного аналізу двох творів: «Антигона» Софокла і «Божественна комедія» Данте. Головне питання: як пов'язана з образами Антигони і Франчески з Паоло так звана «гамлетівська ситуація»? Як висновок, поясніть слова російського критика Белінського: «Трагічний герой правий до певної міри»?

Антигона	Спільне	Франческа і Паоло
Намагається жити не за писаними законами, а за законами	Не з своєї вини опиняються у тяжкому становищі.	Порушують закон подружньої вірності, що є тяжким гріхом.

моралі, що встановили боги (неписані закони).		
	Опиняються у безвихідній ситуації, але живуть за велінням серця.	
	Вступають у той конфлікт, який неможливо розв'язати. Заслуговують не на осуд, а на співчуття. Платять за помилки власним життям.	

Як висновок із досліджу, повторити дві основні ознаки класичної трагедії.

Філософи: отримують завдання на встановлення відповідностей:

Доброчесні славні язичники

Ненажери

Зрадники

Єретики

Підлабузники, брехуни

Гнівливі і лінів

Скнари і марнотратники

Нещирі порадики

Розставте номери кіл пекла, намагаючись пояснити логіку поета.

- До якого загального висновку нам потрібно дійти шляхом досліджень? (На думку Данте, і Рай, і Пекло, і Чистилище для кожної людини знаходиться на землі, виходячи з того, яким життям живе душа)

V. Етап рефлексії:

- усне малювання і зачитування найбільш пам'ятних уривків (робота із підручником – усі подивилися на малюнок Сандро Ботічеллі, виділили для себе найбільш яскравий фрагмент і прочитали його опис у поемі).

– «А я б намалював таке коло і саме так...»

– Які почуття залишилися у вас після мандрів по дантівських колах пекла?

Завдання додому: твір-роздум «У чому велич і нищість дантівського пекла?»

Приклад завдання «Який літературний герой міг прислати таку смс?»

1. Рыбалка удалась. Хотя улов продать невозможно.

2. Слава Богу! Люди и книги читали, и с памятью у них все в порядке. Потомкам доложат. Огонь не страшен.

3. Путешествие не помогло. Куда возвратиться, в Петербург или в деревню? Какая разница, кругом скука!

4. Магазин мужской одежды? Дорого, наверное. И

4. Магазин

мужской одежды?

Дорого, наверное. И хозяйка свечей больше не дает.

5. Купите цветочек у бедной девушки! Какое вам дел до моего произношения?!

6. Да до каких пор мы будем ждать это проклятое инкогнито. И снова не тот явится!

7. Конная прогулка. конечно, замечательное дело. Но через пол-Европы, и в таком виде?!

8. Пора открывать парикмахерскую. Правда, волос рыжевато-золотистого цвета на всех не напасешься!

9. Как бы чего не вышло!

10. Скоро начнет работу клиника вечной юности и красоты! Только не забудьте захватить свои изображения, господа!

11. Сначала 9 ступеней вниз, потом 7 вверх.

Я не так молод. Но путешествие того стоило...

12. Деньги любят счет. И тишину. А молодежь не признает ни того, ни другого... Один Дервиль уважает, да и тот критикует.

Приклади нетипових завдань для контролю знань учнями художніх

текстів.

Вправа №1 для 9 класів. "Мертвые души" Гоголя. соедините персонаж и присущую ему особенность. Заодно восстановите их имена.
А. Отец Фемистоклюса и Алкида.
Назовите фамилию.
Б.---- Собакевич
В. Настасья Петровна ----
Г.---- Плюшкин
Д. Чичиков ----
Ж. Исторический человек.
Назовите фамилию.

1. Любитель шашек и нечестной игры
2. Стулья и столы в его доме похожи на хозяина
3. Главный герой сочинил для этого человека новое определение тупости: от слов "дубина" и "голова"
4. Сам он походил на "средней величины медведя"
5. У него был брусничный фрак с искрой и слуги Селифан и

Вправа № 2 для 10 класу.
Поедняйте букву і цифру. Також встановіть повні імена персонажів.

- А. Прекрасний принц
- Б. Майстер парадоксу.
- В. Творець прекрасного.
- Г. Втілення декоративності мистецтва.
- Д. Символ помсти.
- Ж. Справжній новий гедоніст.

*Гедоніст - прихильник давньогрецької філософської школи, що проповідувала насолоду життєвими втіхами та задоволеннями як основну цінність існування.

1. Джеймс ----
2. Безіл ----
- 3.---- Вейн
- 4.---- Грей
5. Генрі ----
6. Маргарет ----
7. Гетті ----

5. У него был брусничный фрак с искрой и слуги Селифан и Петрушка
6. Только у него единственного из всех помещиков есть описание жизни
7. Книга у него всегда открыта на 14 странице
8. Он сбился с дороги и оказался у Коробочки. Хотя путь держал к Собакевичу.

Вправа №2. У кожного героя "Лялькового дому" є свій "скелет у шафі". Де чий?

1. Підроблений у минулому підпис
2. Безломичність, боягузство і зрадництво.
3. Спадкова хвороба.
4. Корисливість і дрібний розрахунок.
5. Такий же гріх, як і у Нори.
6. Брежня, в якій людина сама себе звинувачує.

Вправа №1 для 10 класу. У сходах падіння Доріана Грея свідомо пропущені деякі пункти. Відновіть їх. Заповніть пропуски у наявних твердженнях.

1. Нещасливе самотнє дитинство, позбавлене любові.
2. --
3. Побажання того, щоб старів портрет, а сам Доріан залишався молодим та гарним.
4. --
5. Доріан стає причиною смерті іншої людини, актриси ----, і заспокоює докори сумління.
6. Суцільне естетство і розбещенність, подвійний спосіб життя: пристойний вдень і розгульний уночі.

6. Суцільне естетство і розбещенність, подвійний спосіб життя: пристойний вдень і розгульний уночі.
7. --
8. Поява месника,----, і суцільний страх, що оселяється в душі Доріана.
9. --
10. Надія на те, що Бог подарує прощення за страшні гріхи.
11. Історія із сільською дівчиною ---- .
12. --
13. Жахлива картина, яку побачили слуги.

Вправа № 2 для 10 класу.
Поєднайте букву і цифру. Також встановіть повні імена персонажів.

Вопросы для зачёта по роману Достоевского «Преступление и наказание»

1. «Он был замечательно хорош собою, с прекрасными тёмными глазами, тёмно-рус, ростом выше среднего, тонок и строен». Кто это?
2. «Это была крошечная сухая старушонка, лет шестидесяти, с острыми и злыми глазками, с маленьким острым носом и простоволосая. Белобрысые, мало поседевшие волосы её были жирно смазаны маслом. На её тонкой и длинной шее, похожей на куриную ногу, было наверхено какое-то фланелевое тряпьё, а на плечах, несмотря на жару, болталась вся истрёпанная и пожелтевшая меховая кацавейка.» Чей это портрет?
3. Сколько денег получил студент Раскольников за отцовские часы у процентщицы?
4. Кто «одет был в старый совершенно оборванный чёрный фрак, с осыпавшимися пуговицами... был в беспокойстве, ерошил волосы и

подпирал иногда, в тоске, обеими руками голову, положив продранные локти на залитый и липкий стол»?

5. Кто произносит фразу: «Бедность не порок, это истина. Но нищета – это порок.»
6. Сколько шагов было от ворот дома Раскольникова до дома Алёны Ивановны?
7. «Небольшая комната с жёлтыми обоями, геранями и кисейными занавесками на окнах, была в эту минуту ярко освещена заходящим солнцем.» Кто жил в этой комнате?
8. «Это был человек лет уже за пятьдесят, среднего роста и плотного сложения, с проседью и с большой лысиной, с отёкшим от постоянного пьянства желтым, даже зеленоватым лицом и с припухшими веками.» Кто это?
9. Кто произносит фразу: «Ведь надобно же, чтобы всякому человеку хоть куда-нибудь можно было пойти.»
10. «Вышла замуж за первого мужа, за офицера пехотного, по любви, и с ним бежала из дому родительского. Мужа любила чрезмерно, но в картишки пустился, под суд попал, с тем и помер.» Кто эта героиня?
11. Как звали Мармеладова?
12. «Там всегда была такая толпа, так орали, хохотали, ругались, так безобразно и сипло пели и так часто дрались, шлялись всегда такие пьяные и страшные рожи...Встречаясь с ними, он весь дрожал.» Где встречается это место?
13. Она «взглянула было на заклад, но тотчас же уставилась глазами прямо в глаза незваному гостю. Она смотрела внимательно, злобно и недоверчиво. Прошло с минуту, ему показалось даже в её глазах что-то вроде насмешки, как будто она уже обо всём уже догадалась.» Кто это и где встречается это описание?

14. «Она задрожала, как лист, мелкой дрожью, и по всему лицу побежали судороги; приподняла руку, раскрыла было рот, но всё-таки не вскрикнула...Губы её перекошились так жалобно, как у очень маленьких детей, когда они начинают чего-нибудь пугаться, пристально смотрят на пугающий их предмет и собираются закричать.» Кто это? Где встречается это описание?
15. Куда собирался бежать в бреду бежать Раскольников после убийства Алёны Ивановны?
16. Кто произносит фразу: «Ведь это разрешение крови по совести, это страшнее, чем официальное разрешение кровь проливать, законное.»
17. Что держала в руках Лизавета, когда вернулась домой и застала убийцу сестры?
18. Кому обращены эти слова, и кто их произносит? «Я не тебе поклонился, всему страданию человеческому поклонился.»
19. Кого характеризует эта фраза: «Как этакой позор и такая низость в тебе рядом с другими противоположными и святыми чувствами совмещаются? Ведь справедливее и разумнее было бы прямо головой в воду и разом покончить!»
20. К кому обращены эти слова, и кто их произносит? «Пойдём вместе...Я пришёл к тебе. Мы вместе прокляты, вместе и пойдём!»
21. Кто произносит эту фразу? «Низкие потолки и тесные комнаты душу и ум теснят.»
22. Перед кем произносит Раскольников фразу: «Разве я старушонку убил? Я себя убил, а не старушонку!»

РОЗДІЛ 3

ЗАВДАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ТА ДОСЛІДНИЦЬКОГО ТИПУ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ШКОЛИ ОЛІМПІЙСЬКОГО РЕЗЕРВУ

3.1. Питання за типом гри “Що?Де?Коли?”.

Блок № 1

1. В епоху Відродження існувала легенда про те, як Горе і Радість вирішили поєднатися шлюбом. Яке почуття народилося від їхньої любові і допомогло їм усе життя?
2. Хто в європейських міфах відповідає нашому вітчизняному чоловічку з ноготок?
3. Що спільного між страусом, ховаючим голову в пісок, і чорним піратським прапором з намальованим на ньому черепком з кістками?
4. Герою фінського епосу «Калевала» Вяйнемяйнену довелося. Тому відомий скальд зміг примирити відоме суперництво людського життя: «Якби молодість знала, якби старість могла». Яким чином?
5. Хто, згідно з легендою, приніс в обложеної вояками молдавську фортецю Городешти грозди дозрілого винограду?
6. Дочка начальника караулу Тарпея погодилася відкрити ворота нападцям з Риму сабинянам, вимагаючи взаємно те, що вони несуть на лівій руці, натякаючи на важкі золоті зап'ястя воїнів. Плата виявилася для предательниці смертельною – вона була буквально похована. Неужели у сабинян було так багато золота?
7. Златокудрий Аполлон, поразив з свого срібляного лука дракона Піфона, зарив його тіло в землю. Що сталося на місці поховання, століттями випускає смарагди?

8. По преданиям ирландских саг, милезяне, высадившись на островах Ирландии, победили обитавших там туатов. Однако хитрость помогла последним отторговать ровно половину территории. Каким образом удалось так точно поделить сферы влияния?
9. По завершении строительства Иерусалимского храма царь Соломон устроил пир, на который пригласил всех мастеров. Внезапно он задал вопрос: «Кто из строителей самый главный?». Каменщики, землекопы, плотники и прочие пытались доказать ему свое преимущество, но все же он посадил рядом с собой кузнеца. Чем объяснил он свой выбор?
10. Согласно легенде, шкипер Ван Страатен (Ван дер Деккен) из-за сильных ветров никак не мог обогнуть мыс Горн. Тогда он, неуважительно относясь к имени бога, заявил, что обогнет мыс, даже если ему придется плыть до второго пришествия. В ответ на богохульство раздался громopodobный глас: «Да будет так! Плыви!» Как с тех пор стали называть его судно?
11. Богиня облаков Нефелла, спасая от гибели своих детей, послала за ними золотого овна. По пути дочь Гелла упала в море, которое стало называться потом греками Геллеспонт, а сына Фрикса овен доставил в Колхиду. Фрикс женился на дочери местного царя Ээта, а овен стал причиной целой эпопеи.
12. Кто стал главным героем этой эпопеи?
13. В индийском эпосе «Махабхарата» Земля пожаловалась богам, что ее обременяет непомерный груз живых существ, и Вишну пообещал ей вскоре облегчить эту ношу. Что он имел в виду?
14. Герой Заратустра спустился на дно океана и вырвал со дна огненный цветок бессмертия и вечной молодости. Желая испытать его на людях, он понес его в родное царство Урук. На одном из привалов во время сна цветок был похищен. Назовите вора, присвоившего себе дар вечного обновления и омоложения.

15. Богиня купалась в ручье. В это время другая богиня подкралась и украла ее одежду. С тех пор первая ходит обнаженной, а вторая прикрывается ее одеждой. Назовите имена обеих богинь.
16. По легендам даяков, всех людей до их рождения лепит из глины бог Салампандаи. Слепив человечка, он предлагает ему на выбор меч или прялку. Зачем?

Ответы:

1. Чувство юмора.
2. Гномы
3. Это все мифы, выдумки писателей.
4. Он родился стариком.
5. Белый аист.
6. Нет, они забросали ее щитами.
7. Дельфийский оракул.
8. Одни досталась наземная часть, а другим – подземная.
9. Инструменты для каждого изготовил кузнец.
10. «Летучий Голландец».
11. Язон.
12. Битву, унесшую более миллиона жизней.
13. Змея.
14. Правда и Ложь.
15. Если меч – мужчина, если прялку – женщина.

Блок № 2

1. Однажды у Агаты Кристи спросили, где она отыскивает захватывающие сюжеты для своих головокружительных детективов. На это писательница ответила, что они приходят ей в голову во время того, как она занимается этим. По её выражению, это – настолько отупляющее занятие, что в голове

рождаются самые кровожадные мысли. О каком занятии говорила известная писательница?

2. «Книга, которую читают сейчас, имеет настоящее»,- писал Дюма-сын. А какая книга, по его мнению, имеет будущее?
3. Почему Данте, Петрарка и Бокаччо не были прославлены при жизни, а только после смерти?
4. К концу шестнадцатого века рыцарские романы практически полностью захватили умы и сердца испанцев. Так продолжалось до тех пор, пока не произошло одно весьма важное для испанской литературы событие. Какое?
5. Какого английского математика мы знаем в основном по сочиненным им сказкам?
6. Это произведение является шедевром эпистолярного жанра. Оно, как нам известно, выражает основные идеи украинского патриотизма. Оно неоднократно переводилось на разные языки мира. А где можно увидеть момент создания этого произведения?
7. Эта буква считается одной из самых древних. С 1300 года до н.э. она не меняла свою форму. Что это за буква?
8. Великий герой румынского народа принц Влад Цепеш спас свой народ от турецких завоевателей. В Брошове до сих пор находится его музей. А под каким именем сегодня он известен нам?
9. Кто из 12 апостолов первым получил это звание?
10. Маршал Франции Жиль де Лавье, друг Жанны Д'Арк, оставил после себя жуткую память и легенды о своем женоненавистничестве. Благодаря какой части своей внешности он остался в истории?
11. Шолохов, Киплинг, Тагор, Франц, Бунин, Фолкнер, Камю, Пастернак, Бродский. Как в один ряд с этими людьми смог стать сэр Уинстон Черчилль?

12. Всего их было 8. До нас дошли только две – вторая и седьмая. Первая называлась “Кипрея”. А как называлась вторая и седьмая?
13. Как начинается знаменитая поговорка, конец которой звучит так: «а хвостом подавился»?
14. С чего начинается театр, по мнению К. С. Станиславского?
15. По меткому выражению Шопенгауэра, талант попадает в цель, в которую никто попасть не может. В какую цель, по его мнению, попадает гений?

Ответы:

1. О мытье посуды.
2. Та, которую перечитывают.
3. Они жили тогда, когда не было печатного станка.
4. Выход романа Сервантеса «Дон Кихот Ламанчский»
5. Льюис Кэрролл «Алиса в Стране Чудес»
6. На картине Репина «Запорожцы пишут письмо турецкому султану»
7. Буква О.
8. Граф Дракула.
9. Андрей Первозванный.
10. Синяя Борода.
11. Уинстон Черчилль получил, как и эти писатели, Нобелевскую премию по литературе.
12. «Илиада» и «Одиссея».
13. В своем деле собаку съел.
14. С вешалки.
15. В цель, которую никто ещё не видит.

Блок №3

1. В 1987 г. по решению ЮНЕСКО мировая общественность отмечала 800 лет этому произведению. Юбилейные торжества показали, что не

перевелись еще исследователи, ставящие под сомнение его подлинность.

Что это за реликвия славянского народа?

2. Секретарь французского посольства в Стамбуле Антуал Галлан как-то купил на базаре старую арабскую рукопись, перевел ее и издал, чем обессмертил свое имя. Под каким названием она нам стала известна?
3. В декабре 1928г. один европейский писатель, путешествуя по Сахаре, встретил необыкновенного малыша, который попросил его нарисовать барашка. Назовите известное вам с детства произведение этого писателя.
4. Скажите по-латински «противозаконное присвоение».
5. И. С. Тургенев написал некролог Н. В. Гоголю, который не печатали по цензурным соображениям. Тем не менее, ему удалось опубликовать его, за что он и был арестован. Какую грустную историю поведал он, сидя в тюрьме?
6. Переведите с греческого «чтение, письмо», т.е. запись букв.
7. Почему в средние века литературой для мирян называли живопись?
8. В 2002 г. в возрасте 104 лет скончался самый известный рыбак Грегорио Фуэнтес. Кому он должен быть обязан своей славой?
9. Обложка первого издания этой книги была выполнена автором. На ней изображено станционное здание с журавлем у колодца, тройка с ямщиком и верстовой столб, а ниже – черепа и скелеты. Как она называлась?
10. В Китае умение создавать это было непременным условием поступления на государственную службу. Без них не обходилась ни одна пирушка, их посылали по почте как письма, дарили по случаю важных событий. Считалось, что это может заменить лекарство. Что это?
11. Рыцарь ордена меченосцев поступил на службу к Ивану Грозному. Сын его стал стольником, а внук – писателем-драматургом. Как стала звучать его фамилия?
12. Под какой фамилией нам известен автор, который, чтобы избавиться от клички «галантерейщик», придумал себе дворянское происхождение?

13. Московский цензор Голохвастов запретил печатание поэмы Н.В. Гоголя «Мертвые души». Причину запрета он объяснил, прочтя только заголовок. Как он ее сформулировал?
14. В 1791 г. в России появилась книга под названием “не любо слушай, а лгать не мешай”. Это название было дано переводчиком, а как ее назвал автор?
15. Однажды в честь В. Скотта был устроен бал-маскарад, участники которого обязались прийти в костюмах героев его произведений. Ч. Диккенс, пришедший в своем обычном костюме, ответил на недоуменные вопросы, что пришел в костюме героя, который присутствует во всех произведениях В. Скотта, кого он имел в виду?

Ответы:

1. «Слово о полку Игореве».
2. «1001 ночь».
3. «Маленький принц» (это был Антуан Сент-Экзюпери).
4. Плагиат.
5. «Му-Му»
6. Грамота.
7. Потому что в основной массе миряне были неграмотны.
8. Э. Хемингуэй (герой рассказа «Старик и море»).
9. «Мертвые души».
10. Стихи.
11. Фонвизин (а ведь мог остаться фон Визиным).
12. Дефо.
13. «Таковых не бывает. Души бессмертны!»
14. «Повествование барона Мюнхгаузена о его чудесных путешествиях и походах в Россию» (кстати, сам барон – реальное лицо: служил гусаром у

Анны Иоанновны, брал Очаков, до конца жизни не здоровался потом с автором книги Распэ).

15. Читателя.

Блок № 4

1. Какую достопримечательность Большого театра москвичи прозвали хрустальным облаком?
2. В старой Англии среди актеров бродячих трупп обязательно был один, изображавший наивного, глупого сельского жителя. Скажите, как примерно по-английски будет звучать «сельской житель»?
3. Каково название самой первой пьесы А.П. Чехова?
4. В 1553 г. этим словом обозначалась прогулочная площадка в монастыре, затем – помещения для прогулок, а с 1746 г. оно означает то же, что и сейчас – некую тайну, отнюдь не театральную. Что это?
5. Первый актер, сыгравший Гамлета, был толст и лыс. Почему же Шекспир доверил эту роль человеку с внешностью, которая явно не соответствовала образу?
6. По мнению К. С. Станиславского, актер должен трудное сделать привычным, а привычное – легким, а легкое – ... Каким?
7. В дореволюционном русском театре амплуа актрисы, исполнявшей роли красивых молодых женщин, называлась «кокет». А чем от нее отличалось амплуа «гранд кокет»?
8. Куда выходит тот, кто сходит со сцены?
9. Скажите по-французски «перечень».
10. Старейший театр штата Вирджиния, основанный в 1933г., называется «Бартер Тиэтр». За что он получил такое название?
11. Во французских театрах перед началом спектакля принято три раза постучать о пол (вместо наших звонков), но в театре «Комеди Франсез» стучат почему-то шесть раз. Чем это объяснить?

12. Какой жанр греческого театра получил свое наименование от блюда?
13. В Японии актеру, отлично сыгравшему роль в театре, выдается знак гоен (монетка 5 иен), который он вешает на грудь. Многие актеры имеют ожерелье гоен. А что является критерием вручения знака?
14. В этом театре диалог заменен жестами и звукам, и он должен потрясти сознание зрителей. Именно поэтому он и носит такое название... Какое?

Ответы:

1. Люстру.
2. Клоун.
3. «Без названия».
4. Кулисы.
5. Потому что это был руководитель театра «Глобус» – Бербедрж.
6. Прекрасным.
7. Тот же характер ролей, но возраст старше.
8. В тираж («выйти в тираж» и «сойти со сцены» – русское выражение с одним смыслом).
9. Репертуар.
10. За вход в него разрешалось расплачиваться продуктами.
11. Он образовался путем слияния двух театров.
12. Фарс.
13. Аншлаг.
14. Театр жестокости.

3.2. Питання з фольклористики

Блок 1

1. ...и прибежище для лентяев.
2. ...прежде ума рыщет, беды ищет.

3. ...жажда уходит во время питья.
4. ...пирожка не подсунет.
5. ...и брызги вверх.
6. ...будет и Великий пост.
7. ...конный пешему не попутчик.
8. ...только хвостом подавился.
9. Упрямого излечит дубина, ...
10. Не давай голодному хлеба...
11. ...вода будет.
12. Не вяжись с казною, ...
13. Не гребень голову чешет, а...
14. Не дай Бог голодному обед варить, а вшивому...
15. ...мастером не будешь.
16. Не красен обед пирогами, а красен...
17. Не наносить мужику мешком, коли баба выносит...
18. Густо кадишь...—...
19. ...язык не лопата, знает, где горько, а где сладко.
20. ...а коровы яйца несут.

Блок 2

21. Лейся беда...
22. ...промеж глаз калена стрела укладывается.
23. ...что хочет, то и лопочет.
24. ...либо дождик, либо снег, либо будет, либо нет.
25. ...сама не жует и корове не дает.
26. Скоро едешь – беду нагонишь, тихо – ...
27. ...по Еремке – колпачок, а по Ивашке – и рубашка.
28. От корма кони не рыщут, ...
29. Огонь – беда, вода – беда, а нет хуже беды, как...

30. ...а обломается – под лавкой валяется.
31. ...можно и с рябой весь век прожить.
32. ... а пораньше вставай и свой затевай.
33. ... а робкому ни одного не досталось.
34. Кто за копейкой не нагнется, ...
35. ...не пахарь, не кузнец, не плотник, а первый на селе работник.
36. Конь вырвется – догонишь ...
37. Козла спереди бойся, коня – сзади, а злого человека – ...
38. ...да и то не берут.
39. ...а всё к смерти ближе.
40. ...а горшок с горшком столкнется.

Ответы:

1. Повторение – мать учения...	16. ...едоками.
2. Язык мой – враг мой...	17. ...горшком.
3. Аппетит приходит во время еды...	18. ...святых задымишь.
4. Голод не тетка...	19. Губа не дура, ...
5. Нашла коса на камень, ...	20. Говорят, в Москве кур доят...
6. Не всё коту Масленица, ...	21. ...как с гуся вода.
7. Гусь свинье не товарищ, ...	22. Семи пядей во лбу, ...
8. На этом деле собаку съел, ...	23. Язык без костей ...
9. ...а горбатого могила.	24. Бабка надвое сказала ...
10. ...резать.	25. Собака на сене...
11. Воду в ступе толочь – ...	26. ...она тебя догонит.
12. ... не пойдешь с сумою...	27. По Сеньке – шапка, ...
13. ... время.	28. ... от добра не ищут.
14. ...баню топить.	29. ...ни огня, ни воды.
15. Не испортив дело, ...	30. Новая метла чисто метет, ...
	31. С лица воду не пить, – ...

32. На чужой каравай рот не
разевай, ...
33. Кто смел, тот два съел, ...
34. ...ломаного гроша не стоит.
35. Конь ...
36. ...а сказанного не воротишь.
37. ...со всех сторон.
38. За одного битого двух небитых
дают, ...
39. День да ночь – сутки прочь, ...
40. Гора с горой не сходятся,

3.3. Завдання, що демонструють єдність літератури і психології

Блок 1

Впізнай героїню за її психологічним автопортретом

1. Я долго жила в поместье своих родителей, где и влюбилась в нашего нового соседа. Он ответил мне взаимностью только через два с половиной года, когда я жила в Петербурге и была женой генерала.
2. Мою дочь окружает густая толпа поклонников. Но выделяются двое: весьма настойчивый юноша в серой юнкерской шинели и жёлчного вида господин со взглядом мизантропа. Девочка моя, к сожалению, отдаёт предпочтение второму. Боюсь, он заставит её страдать...
3. Все мои помыслы о ней. Денно и ночью я думаю о том, где бы сэкономить, в чём бы себе отказать, только бы она была рядом, со мной, в моей жизни вообще. К чёрту (только не думайте, что я всегда так грубо выражаюсь, скорее, наоборот) свечи по вечерам, ведь можно пройти на хозяйкину половину, башмаки, у которых так быстро стирается подошва. Всё для неё. Только не думайте, что речь идёт о женщине.
4. Я сирота. У вісімнадцять років почала працювати гувернанткою у багатому маєтку, закохалася у господаря, як і він у мене. Але, на жаль, мій коханий і

благодійник приховав від мене те, що вже одружений. Я розумію, що залишати його не можна, але брехні пробачити не можу.

5. Смешно говорить об этом, но мой счастливый брак устроил самый беспощадный, жестокий и скупой человек во всём Париже. Меньше всего можно было бы ожидать, что этот живоглот, человек-процент, машина для учёта векселей будет так почитать меня, а особенно моего мужа, который, по выражению одной гранд-дамы, всегда будет счастливым, но никогда богатым.

Блок 2

Впізнай героя за предметом, який йому належить.

1. Журнал статистики санітарної дружини.
2. Стара лодка, гарпун і весло.
3. Рожеве фуросіко с чайним посудом.
4. Флакон духов необыкновенных свойств.
5. Картинка из глянцевого журнала, фотография прекрасной женщины.
6. Кулёчек миндального печенья.
7. Куриная кость в кармане пиджака.
8. Фургон и барабан.
9. Обтрёпанные крылья, похожие на куриные.
10. Букет жёлтых отвратительных цветов.

Ответы:

Блок 1

5. Фанни Мальво.

1. Татьяна Ларина.
2. Княгиня Лиговская.
3. Акакий Акакиевич Башмачкин.
4. Джен Эйр.

Блок 2

1. Жозеф Гран.
2. Старий Сантьяго.
3. Юкіко.
4. Жан-Батист Гренуй.
5. Грегор Замза.
6. Нора Хельмер.
7. Азazelлю.
8. Катрін.
9. Ангел.
10. Маргарита

РОЗДІЛ 4

СЛОВНИК НАЙБІЛЬШ СКЛАДНИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ПОНЯТЬ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Автентичний (від гр. Authentikos – на підставі безпосередніх даних, достовірно) – цілком вірогідний, дійсний, заснований на першоджерелах. Наукове літературознавство вивчає автентичні тексти, тобто оригінальні, вірогідні, точні тексти, що йдуть від автора: рукописи, першодруки, авторські коректури тощо.

Автонім (від гр. Authos – сам і onoma – ім'я) – справжнє ім'я автора, в противагу імені вигаданому – псевдоніму. Напр., автоніми видатних укр. письменників, що друкували свої твори під псевдонімами.

Акrostих (гр. Akrostichon, від akros – вищий, зовнішній, крайній рядок) – вірш, написаний так, що початкові букви рядків, прочитані згори вниз, утворюють слово чи навіть ціле словосполучення. Найчастіше – це ім'я чи прізвище особи, якій цей вірш присвячено, або ж тема вірша чи відповідь на загадку, на питання, поставлене у творі, просто – жарт, тощо.

Алітерація (від лат. ad- до, при і littera – буква; уподібнення звуків) – повторення однакових приголосних звуків у словах віршованого рядка або строфи (а іноді й у прозі) для підсилення звукової чи інтонаційної виразності мови, для надання художній мові музичного звучання. Алітерація виділяє певні слова в тексті і тим самим підсилює їх значення.

Алкеєва строфа (здобула таку назву від імені грецького лірика Алкея, що жив у VII-VI ст. до н.е.) - строфа, в склад якої входять різновимірні стопи – дактиль і хореї, а також використовується анакрузи. В цій строфі античні критики знаходили «велич, стислість і солодкозвучність, поєднану з могутністю». Горацій переніс алкеєву строфу в римську поезію. Спроби точно передати її розмір у російській і українській поезії (В.Брюсов, І.Франко) не можна назвати вдалим через повну відмінність систем віршування. Алкеєва строфа має чотири рядки, причому в перших двох рядках по одинадцять складів,

у третьому – дев'ять і в четвертому – десять складів, з таким чергуванням довгих і коротких складів.

Альманах (від арабськ. Аль-мана – час, міра, календар) – в 14-15 ст. збірки різних відомостей, схожий на щорічний календар-довідник. Пізніше збірник творів, написаних різними авторами. Були музичні, історичні, театральні, дипломатичні і т.д. альманихи. Найбільше поширення здобули літературні альманахи – збірки віршів, оповідань, нарисів, а іноді й публіцистичних та критичних статей.

Алюзія (від фр.allusion – натяк) – натяк на загальновідомий історичний, літературний чи побутовий факт, уживаний в художньому творі як риторична фігура. Наприклад, «Піррова перемога» - тобто, перемога супроводжувана колосальними жертвами і рівнозначна поразці. Ця історична приказка виникла від слів епірського царя Пірра після перемоги над римлянами: «Ще одна така перемога і я залишусь без війська!».

Амфіболія (від гр. Amphibolia – двозначність, неясність) – вираз, який можна тлумачити по-різному. Широко відомий анекдотичний приклад: «Скарати не можна помилувати». Від того, де зробимо паузу, де поставимо кому, змінюється зміст речення.

Анахронізм (від гр. ана – над і chronos – час) – порушення точності в хронології подій, перестановка історичних фактів у літературному творі, згадка про якусь особу чи предмет, які перенесені в текст твору з іншої епохи. Наприклад, у билинах, присвячених змалюванню епохи крязя Володимира, говориться про боротьбу з татарами, в трагедії Шекспіра «Юлій Цезар» згадуються гармати і т.п.

Анонім (ві гр. Anonymos – той, що не має назви, безіменний) – так називають автора, який вирішив не на називати свого імені. Твір, виданий без вказівки на ім'я автора, називають анонімним. Анонімною є народна творчість . Анонімні писані твори теж відомі з давніх часів. Був такий період в історії літератури, коли не прийнято було на рукописі твору виставляти ім'я автора, коли не існувало *авторського права*. Деколи ж автор із якихось особистих

міркувань приховував своє ім'я. Вирішення питання про те кому належить анонімний твір, становить чималі труднощі і вимагає серйозної перевірки історичних документів, аналізу стилю, уважної критичної і текстологічної роботи.

Анотація (від лат. *annotatio* – примітка, помітка) – короткі пояснення, відомості, нотатки про зміст книжки, які додаються до її бібліографічного опису (“паспорта”). Анотація подає характеристику книги, її критичну оцінку, іноді – перелік основних глав чи питань, що висвітлюються, відомості про автора тощо.

Антологія (від гр. *Antologia* – збирання квітів) – так у пізні античні часи звали збірники вибраних зразків поезії. Найбільш відомий збірник – це антологія поета Мелеагра (I ст. до н. е.), в якій були представлені як його власні твори, так і вірші 46 інших античних поетів. У наш час антологіями звать збірники кращих поезій одного автора чи групи авторів певного напрямку чи навіть цілого народу, скажімо, «Антологія української поезії». Іноді термін антологія вживається як синонім хрестоматії, куди може входити і проза.

Апокриф (від гр. *apokryphos* – схований, таємний) – таку назву в історії літератури здобули перекладні оповідання легендарного характеру про осіб і події з біблійної історії, не визнані церквою, а потім і заборонені та переслідувані нею. Деякі з апокрифів відзначились протестом проти соціальної нерівності, багатством вимислу, казково-фантастичним змістом і поетичністю форми. Вони стали популярними в народі і в давнину задовольняли його естетичні потреби в більшій мірі, ніж офіційна церковна література.

В апокрифах розповідалось про те, чого не було в канонізованому «святому письмі»: про суди Соломона, про дитячі роки Христа, про ходіння богородиці по муках, про те, як Христоса “в попи ставили” чи як він “плугом орав” і т. д.

Апокрифи впливали на літературу, живопис і навіть на народну творчість. І. Франко багато працював над збиранням і дослідженням цього своєрідного жанру стародавньої літератури.

Архітектоніка (від гр. *Architektonike* – архітектура; мистецтво керувати) – головний принцип побудови літературного твору, співвідношення його окремих елементів.

Інколи відрізняють архітектоніку, як загальний план цілого твору, від композиції – побудови окремих частин твору, образів його, художніх деталей. На практиці термін архітектоніка і композиція розглядаються як синоніми, більше того, термін архітектоніка зовсім витісняється з літературознавства.

Багатоголосся або **Полілог** (від гр. *Poly* – багато і *logos* – слово) – розмова, в якій одночасно бере участь багато людей; злива реплік, вигуків, зауважень, що подаються в художньому творі без вказівки тих персонажів, яким вони належать. За допомогою багатоголосся письменники передають настрій різних людей у масових сценах.

Багатосполучниковість чи **Полісиндетон** (гр. *Poly* – багато, *syndeton* – зв'язане) – одна з фігур поетичної мови, яка полягає у повторенні однакових сполучників. Цим письменник досягає уповільнення розповіді, більшого її розчленування і разом з тим посилює відчуття зв'язку між словами чи групами слів, що з'єднані сполучниками. Іноді багатосполучниковість – засіб посилення ліричності й наспівності або показу роздумів автора.

Байка – невеличке, здебільшого віршоване повчально-сатиричне чи гумористичне оповідання алегоричного змісту, в якому людське життя відтворюється або в образах тварин і речей, або зведене до простих чи умовних стосунків. В основі байки – дуже стисла розповідь про якусь особу чи подію, що з неї випливає певний повчальний висновок. Іноді цей висновок само собою зрозумілий, а часто автор подає мораль в афористичній формі на початку чи в кінці байки. Наприклад, Л.Глібов закінчує байку «Лев та Миша» народними прислів'ям: Не плюй в колодязь: пригодиться води напиться.

Балада (від іт. *Ballare* – танцювати) – первісно танцювальна чи хороводна народна пісня. Пізніше баладами стали називати невеликі віршові ліро-епічні твори з казково-фантастичним чи історично-легендарним сюжетом і героїчним змістом.

Бард (віл кельт. Bard – співець) – мандрівний народний співець у кельтських племен; пізніше (в середньовіччі) – професійний поет в Ірландії, Шотландії і Уельсі. В минулому столітті в Росії і на Україні слово «бард» вживалося в загальному значенні – поет, народний співець. Є.Гребінка, наприклад, у вірші “Украинский бард” розповідає про народного співця-бандуриста, при його пісні, про любов до нього народу.

Бейт – дворядкова строфа (двовірш) у поезії східних народів – азербайджанській, таджицькій, узбецькій, туркменістанській та іранській. У бейті мусить бути висловлена закінчена думка. Такого типу строфа буває у віршах різних жанрів – у газелі, касиді, рубаї, та ін. Найчастіше у бейтах суміжне римування рядків (аа), але можлива і таке римування: аа, ба, ва, га.

Белетристика (від фр. Belles lettres – красне письменство) – художня проза (романи, повісті, оповідання) на відміну від віршів і драматичних творів. Іноді цей термін вживається і в значенні «художня література» взагалі чи в іронічному значенні – “несерйозне читиво”, коли протиставляють справжню літературу літературщині – творам без глибокого змісту і значення. Термін белетристика виходить із вжитку.

Бібліолграфія (від гр. Biblion – книга і grapho – пишу) – допоміжна по відношенню до всіх наук, в тому числі й до літературознавства, дисципліна, що займається веденням обліку друкованої продукції, складанням систематизованих покажчиків, списків і оглядів, літератури з окремих питань. Цю роботу виконують книжкові палати, наукові бібліотеки, бібліографи і кожен вчений відповідно до своїх наукових інтересів. Відомості про нові книги подаються в періодичних виданнях «Книжная летопись», «Літопис українського друку» та ін. Найосновніші бібліографічні відомості з важливих питань вміщуються в енциклопедичний словник та в монографічних роботах. У післявоєнний час на Україні була зроблена спроба видалення зведеного “Словника української літератури”. Вийшли бібліографічні довідки про окремих письменників: Івана Франка, Лесю Українку, Михайла Коцюбинського, Павла Тичину та ін. В бібліографічних довідках подаються основні відомості про

книгу: автор, назва характер книги, назва видавництва, рік і місце видання, кількість сторінок, ціна, тираж.

Бібліографією називають ще відділи в журналах, альманахах і газетах, де рецензуються нові книги й твори чи подаються короткі відомості про них. У наукових дослідженнях в кінці часто подаються списки використаної дослідником літератури, які теж називаються бібліографією.

Богема (від фр. Boheme – «циганщина», спосіб життя середньовічних мандрівних циган із Богемії, тобто Чехії) – розгульне життя погано забезпечених дрібних митців і письменників.

Разом з тим для богеми часто характерне й заперечення офіційної моралі, нарочиті дії всупереч їй. Поширеною була богемність уже на початку XIX ст. У великих містах Західної Європи (Париж, Відень, Берлін та ін.) Богемний спосіб життя на початку декадентського мистецтва й літератури.

Іноді богемою називають взагалі розбещене. Розгульне і невпорядковане життя.

Букіністична література (від фр. bouquin – стара книга) – включає старі й рідкісні книги, що давно вже розійшлися і не тільки випадково, після того як уже були у вжитку, по трапляються до спеціальних букіністичних магазинів. Серед них бувають і особливо рідкі та цінні, – їх звать часом раритетами.

Буколіка чи **Буколічна поезія** (від гр. Bukolos – пастух) – в античній поезії вірші, у яких оспівувалося вільне, безтурботне, щасливе й веселе життя пастухів та інших сільських мешканців. Коли в рабовласницькому суспільстві загострилась криза і вільне міське населення було дуже зубожіло, сільське життя здавалося йому раєм. І вже древньогрецький Феокрит (III ст. до н.е.) почав ідеалізувати життя селян; продовжив цю тенденцію римський поет Вергілій (I ст. до н.е.) та ін. Але найбільше вона проявилась у епоху відродження в італійській буколістичній поезії (в «Аркадії» Саннадзаро, а «Амінті» Тассо та ін.) У західноєвропейській дворянській літературі, в деяких російських сентименталістів теж мало місце протиставлення непривабливого міського життя вигаданій «аркадії» на селі. В українській літературі буконічна

поезія поширення не здобул. Деякі відгомони буколичних мотивів знаходимо в окремих віршах Г. Сковороди («О селянський милий мій поко, Всякій печали лишений!»).

Найчастіше жанрам буколическої поезії були пасторал, еклоги, ідилії та ін. З розвитком реалізму буколичні мотиви піддаються осміянню й поступово зникають.

Бульварна література (від фр. boulevard – міській вал) – антихудожні літературні твори про злочинців, любовні пригоди тощо, розраховані на низькі, обивательські смаки. Видання бульварної літератури – засіб наживи ділків і розбещення читачів.

Буфонада (від іт. boffonata – жарт, комічна витівка) – театральна вистава, в якій усе спрямоване на те, щоб розсмішити глядача за допомогою грубо комічних чи перебільшених ситуацій. До буфонади, з одного з комедійних засобів, звертався народний театр із давніх часів. Цей прийом наявний зокрема в українських *інтермедіях*, в італійській *комедії масок* (XVI ст.), в французьких водевілях (XVIII ст.) комічні опери називались «операми-буф». З часом буфонада виродилась у звичайне трюкацтво і блазенство, загально засуджуване реалістичним мистецтвом. Вона стала використовуватись реалістичній літературі лише з метою більш гострої сатиричної характеристики образів (наприклад, у «Містерії-буф» В. Маяковського).

Варваризм чи **Барбаризм** (від гр. barbaros – чужоземець) – слово чи зворот, запозичений з іншої мови. В залежності від того, з якої мови взято ці слова чи звороти, розрізняють *полонізми* (з польської мови), *галицизм* (з французької мови), *германізм* (з германських мов), *латинізми* (з латинської мови) і т. д.

Вертеп – дуже популярний на Україні в XVIII і XIX ст. пересувний ляльковий театр, що виступав із виставами на ярмарках, на міських і сільських площах у святкові дні, а іноді й по хатах. Спершу творцями і виконавцями вертепних драм часто були школярі й мандрівні дяки (“пиворізи”), пізніше мандрівні групи артистів.

Водевіль (фр. *Vodeville*) – невелика, часто одноактна весела п'єса, в основному якої покладено анекдотичну подію і в якій розмови героїв чергуються з жартівливими піснями й танцями. Для водевіля характерна проста композиція, динамічний сюжет, дотепність, виразність мовної характеристики персонажів, гострота реплік. Видатної драматурги у водевіля яскраво виражали демократичні тенденції, висміювали потворні явища життя, викривали хабарництво чиновників.

Волапюк (*volaruk* від англ. *world* – світ і *speech* – промова) – слово, що вживається у літературі з іронічним відтінком і означає набір беззмістовних фраз. Первісно назву волапюк мала штучно створена в 1879 р. Шлейхером із вигаданих і створених слів міжнародна мова, яка не здобула поширення.

Газель – віршована форма ліричної поезії, що виникла у народів сходу в VII ст. Газель складається із кількох (не більше 12) двовіршів (*бейтів*). На весь вірш – одна рима, причому система римування така: *aa ба ва га* і т. д. Таким чином, починаючи з другого бейта, ця єдина рима чоловіча, й жіноча, й дактилічна, звичайно, в межах газелі – однотипна.

Галицизм (від лат. *gallicus* – гальський, в сучасному значенні – французький) – різновид *варваризмів*: слово чи вираз, запозичений із французької мови і не засвоєний рідною мовою, іноді – зворот мови, створений за зразком цієї мови.

Наприклад, у романі Ю. Смолича «Світанок над морем» комполка під час братання з французькими військами радить їм повернутися до Франції й зробити там «абалягер» (дослівно: геть війну!). Це слово – галицизм.

Градація (від лат. *Gradatio* – поступове підвищення, посилення) – така стилістична фігура, коли має місце нанизування виразів із все зростаючим чи спадаючим значенням або коли наявний поступовий перехід від одного до другого, від нижчого до вищого чи навпаки. Градації часто бувають в ораторській мові, а також в агітаційній поезії. Кожне наступне слово включає в себе зміст попередньо й поглиблює його, виділяє якийсь новий смисловий відтінок.

Гротеск (фр. grotesque – смішни, незвичайний; від іт. Grotta – грот печера) – сатиричний, художній прийом у мистецтві та літературі, заснований на нарочитому карикатурному створенні, перебільшені чи применшенні зображуваного, на поєднанні різких контрастів, сполученні реального з фантастичним, трагічного чи страшного з комічним, смішним.

Гротеск – вищий ступінь комічного. Термін цей походить від знайдений у XVI ст. італійським художником Рафаелем химерних настінних малюнків у римських підземних гротах.

Евфемізм (від гр. Euphemismos, від eu – добре, rhemi – говорю) - заміна слів із неприємним, грубим змістом чи забарвленням такими словами, які звучать приємно, наприклад, замість слова *померти* – *упокоїтись*, *переставитись*, *навіки спочити* і т.д.

Евфонія – Благозвучність.

Егофутуризм – (від лат. ego – я і futurum – майбутнє) буржуазно-декадентська літературна групка, яка діяла в Росії в 10-х роках XX ст. Її очолював І. Северянін, якого міщанські читачі гучно проголосили “королем поетів”. Егофутуристи близько стояли до *акмеїзму*. Крайній індивідуалізм, обожнення свого **Я**, що писалося з великої букви, з одного боку, та формалістичне штукарство, що видавалося за мистецтво майбутнього, з другого, – саме цим зумовлювалася назва групки.

Основні мотиви поезії егофутуристів: вихваляння розбещеного життя, підфарбована розпуста, ресторани, будуари, модні курорти тощо. Шелест «муравових» суконь, ананаси в шампаньському, розпуста та крем-де-мандарин заповнювали численні «поези» та «еротези» І. Северяніна.

З гнівом і презирством писав про Северяніна та егофутуристів В. Маяковський у поемі «Хмарина в штанах»:

А з цигарного диму

Чаркою лікерною

Вистромлялось пропите лице Северяніна.

Як ви смієте зватись поетом і, сіренький цвірінькати, мов перепел!

(Переклад М. Бажана).

В українській поезії егофутуризм не оформився в окрему літературну групу.

Езопівська мова (за ім'я напівлегендарного старогрецького байкаря VI – V ст. до н.е. Езопа, який свої погляди висловлював приховано, алегорично, через опис вчинків звірів) – замаскований спосіб вираження думок з натяками й недомовками.

Експозиція (від лат. *Exposito* – пояснення) – сюжетно композиційний елемент – та частина художнього твору, в якій розкриваються: а) умови формування персонажів і ті риси їх характеру, що склалися до виникнення *конфлікту*; б) обстановка й середовище, в якому розгортатиметься дія; в) її час і місце. Таким чином *експозиція* ще не визначає суті конфлікту, покладеного в основу твору, а тільки становить фон подій, дає відправні точки для майбутніх зіткнень між персонажами. *Експозиція* робить зрозумілим, чому персонажі після виникнення боротьби між ними діють саме так, а не інакше.

Експресія (від лат. *Expressio* – вислів, вираз) – особлива виразність, підкреслена яскравість художнього твору чи окремих його компонентів. Експресія досягається за допомогою різноманітних художніх засобів: тропів, стилістичних фігур, звукових повторів та ін.

Експромт (від латинського *expromptus* – готовий, раптовий) невеличкий, часто жартівливий вірш, створений без попередньої підготовки, відразу, про якусь нову подію або на замовлення. Іноді складені експромтом, імпровізовані вірші поети записують в альбоми своїм друзям.

Експромт – також всякий виступ без попередньої підготовки, за раптовим рішенням.

Епігон (від гр. *Epigonos* – народжений після) - зневажлива назва того письменника, який не має свого власного творчого обличчя, не виробив свого стилю, позбавлений творчої самостійності, а лише повторює ідеї, художні засоби, форми інших письменників-попередників. Так після появи відомої бурлескно-травестійної поеми І.Котляревського «Енеїда» по-епігонському

наслідували цей твір П. Білецький-Носенко («Горпиниада»), К. Думитрашко («Жабомішодраківка») та ін.

Епіграма (від гр. Epigramma – напис) - коротенький, часто на 2-4 рядки, злободенний сатиричний вірш, спрямований проти якоїсь особи чи негативного суспільного явища. Для епіграми характерне карикатурне загострення тих рис, які висміюються, стрімке розкриття теми й несподівана, дотепна кінцівка. Поет пушкінської плеяди Є. Баратинський називав епіграму пустотливою і смішливою птахою з гострими кігтями, зразу видряпує йому очі.

Епістолярна література (від гр. Epistole – послання, лист) – опубліковані листи видатних громадських діячів, вчених чи письменників. Знайомство з епістолярною спадщиною письменника допомагає глибше вивчити його життя, ідейні інтереси, зв'язки з іншими письменниками, творчу історію його видатних творів тощо. Листи О.Пушкіна, А.Чехова, Т.Шевченка, М.Коцюбинського, Лесі Українки, В.Стефаніка та інших письменників мають не тільки пізнавальну, а й велику художню цінність.

Жаргон (від фр. Jargon – просторіччя) – набір особливих слів і виразів, які включаються в розмовну мову представниками вузької соціальної групи чи групки з метою зробити її незрозумілою для інших. Жаргон завжди існує не окремо, а на базі якоїсь мови. Мала свій жаргон дворянська аристократія (її спеціальний набір слів відзначався вишуканістю і галантністю).

РОЗДІЛ 5

МАТЕРІАЛИ КУРСІВ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ЯКІ ПРОВОДИЛА «ДИСТАНЦІЙНА АКАДЕМІЯ»

Викладачі виконували ті завдання, що пропонуються дітям для розвитку критичного мислення.

Один із прикладів моїх відповідей на ці досить непрості питання.

Модуль 2. Самостійна практична робота (4 години)

Інноваційні технології на уроках зарубіжної літератури (2 години)

1. Ви мандруєте підземним царством разом з Данте Аліг'єрі. Опишіть побачене, використавши епітети, порівняння й метафори. Складіть уявний діалог між вами та поетом.

Збулася давня мрія. Я точно знаю, що сплю. Страшний сон побачити тим приємніше, якщо знаєш: обов'язково настане ранок - і ти прокинешся у власному житті, може, і не найщасливішому, але порівняно з пекельними муками Ваших героїв, метр, цілком благополучному. Отож, Ви не помилилися, шановний Аліг'єрі, я іду поруч, рахуючи кола, і жоден всезнаючий Вергілій не вгамує моєї цікавості, оскільки верховний господар у цьому сумному царстві не він, а Ви, бо кожен автор для своїх героїв – цар і бог, і їхні долі в його руках.

Оскільки перебування уві сні і мені дає привілеї, розпитаю у метра про те, що завжди викликає сумніви не тільки у прискіпливих учнів, але і у мене самої. Слово честі, сама б на місці дітей себе «освистала», коли б черговий раз почула оте заяложене: А Данте (Шекспір, Гомер, Бальзак, потрібне підкреслити) вважав так .. Доцільним буде питання: а ви звідки знаєте? Чи з вами поділився?

Тому тремчу, але питаю.

- Шановний добродію, а чи права я, коли зухвало, від Вашого імені, запевняю юних і недосвідчених: Данте переконує нас із свого непростого і жорстокого часу (а вони, ті часи, мабуть, іншими і не бувають), що і Пекло, і

Чистилище, і Рай знаходяться для кожної людини тут, на землі, у реальному житті, а не у загадковому потойбіччі?

- Готовий пробачити Вам зухвалість, тим більше, що й твердження не таке вже й дурне. Чого б я тоді на пекельних колах розміщував поряд з небіжчиками тих, хто за мою бутність ще не помер, а нагрішити встиг як раз на теплу, вірніше, холодну місцину поруч з Люцефером.

- Дозвольте ще один прояв цікавості. Завжди питаю в учнів про те, кого б вони випустили з Пекла, коли б на те була їхня воля. Я правильно зрозуміла, що і Ви ладні деяких грішників помилувати?

- Тих, яких бачив і про яких чув я сам, без сумніву. Згадайте хоча б сердешну Франческу. Але дивлячись на ваше сьогоднішня, я б скоріше спитав і у самого себе, і у ваших учнів: кого б ще туди, у Пекло, помістити додатково, бо заслужили вже давно і надійно...

Шкода, що і моторошні сни тривають недовго. Багато про що хотілося б розпитати.

2. Інтерактивна вправа «Літературний ринг». Тема «Бароко як доба і художній напрям у європейській літературі й мистецтві»

Ознайомтеся з висловлюваннями видатних представників доби бароко.

• Ми осягаємо істину не лише розумом, а й серцем. Саме серцем ми пізнаємо перші принципи, і марно розум, не маючи в них опертя, силкується їх спростувати (*Б. Паскаль, французький філософ, письменник, фізик, математик*).

• Думаю – отже, існую (Р. Декарт, французький філософ, математик, фізіолог).

1. *На вашу думку, чи справедлива оцінка людини Блезом Паскалем?*

2. *Як ви розумієте вислів Рене Декарта?*

3. *Чи згодні ви з цим твердженням?*

4. *Який вислів вам ближчий? Чому?*

Користуючись передовим досвідом наших учнів, які завжди починають відповідати на останнє з декількох поставлених питань, прокоментую Ваш

четвертий вислів. Мені не потрібно робити вибору між двома думками: як на мене, вони не протирічать одна одній. Спробую це довести.

Один із цих добродіїв сказав: "Людина - то мисляча очеретина". Схоже на риторику Декарта, але слова стали своєрідною візитівкою Блеза Паскаля. Зрозуміло, що літературознавці хочуть, протиставляючи цих двох, порівняти філософію таких епох: бароко і класицизму. Так, вони різні. Але в питаннях мислення та інтелекту схожі. Людину, як істоту мислячу, визнають безперечно. Тільки діячі бароко мудріші і далекоглядніші. Що, до речі, доводить нам: не завжди ті, які прийшли пізніше, кращі за минулих. Класицисти безоглядно вірують у розум, він для них панацея, вони примітивно шукають простих відповідей на складні питання, а їх не буває. В цьому вони схожі на представників сучасного суспільства. А діячі бароко зрозуміли: людина - раб своїх пристрастей, тому під чітку раціональну схему (картезіанську) її не підлаштуєш.

А мислення, як домінанту людини, не спростовує ніхто з них. Що стосується моєї особистої думки, то немає особливого конфлікту між розумом і почуттями. А то можна подумати, що дуже багато є людей-примітивів з однією звивиною у мозку, але з високими, вишуканими почуттями.

Отже, говорять філософи про одне й те саме, тільки Декарт лаконічніший. Неможливо мислити і нічого не відчувати при цьому.

3. Інтерактивна вправа «Рекламна пауза». Для узагальнення й систематизації знань за кожною темою можна дати завдання виготовити рекламний плакат, буклет, афішу, листівку тощо.

- Уявіть, що ви – сучасний письменник (письменниця). Оберіть найважливішу, на вашу думку, тему для сучасної молоді. Анонсуйте свій вибір: складіть рекламу-презентацію книги.

Недоумок!!!

Пришелепуватий!!!

Ідіот!!!

Ви думаєте, що саме Вас, мій юний друже, хтось хоче так обляяти?

На цей раз ні! Не Вас! Такі "епітети" на свою адресу чули Гоголь, Бальзак, Черчилль, коли були дітьми. Не треба, як розійшлися оцінки шкільних учителів, а це саме їх думка про геніїв, з тими, що виставило їм життя.

Якщо тебе «дістали» висновки про твої здібності батьків, учителів, однолітків, що не вірять у тебе, ходи до книжкових «розвалів». Там моя нова книга «Здолай придурка в собі!». Це художні біографії тих, хто у дитинстві був для всіх нездарою, а став... Ну, сам розумієш, ким.

Читай!

І пам'ятай, що головну оцінку тобі поставить життя, і тільки воно!

4. Творче завдання. Роман М. А. Булгакова «Майстер і Маргарита» багаторазово екранізувався й ставився на театральних сценах різних країн світу. Ви – режисер. Створіть *логлайн* до продовження історії кохання Майстра і Маргарити.

Логлайн – коротка анотація до фільму, що передає суть історії, її основну драматичну колізію. Цей термін поширений серед сценаристів і письменників і користується активним попитом у сфері кіно і телебачення.

Хочу зруйнувати стереотипи наших майбутніх глядачів. Мій фільм зовсім не про майстра і Маргариту. Їх історія розказана, вони, так чи інакше, зіграли свої ролі у, безперечно, величній справі: майстер залишив у цьому світі учня. Тож мова піде про Івана Миколайовича Понирєва, він же поет Бездомний у минулому, а тепер історик.. Він чітко засвоїв урок майстра, що правду можна сказати, поринувши в іншу епоху і співставивши її із своєю. Так бувший пролетарський поет і робитиме. За прикладом майстра, мандруватиме подумки або уві сні епохами і світами. Його уявні подорожі і пригоди і складуть основний сюжет фільму. Допитливий глядач зможе спостерігати за цікавим сюжетом, де буде і кохання, і детективна колізія, коли Іван буде розслідувати загадкову смерть київського воєводи часів Ярослава Мудрого, і пошуки відповіді на багато загадкових історичних питань. Наш фільм для вдумливих глядачів усіх вікових категорій.

5. Технологія «Інтерв'ю» – метод отримання інформації за допомогою усного опитування. Інтерв'ю допомагає одержати глибинну інформацію про думки, погляди, мотиви, уявлення літературних персонажів.

• Візьміть уявне інтерв'ю у одного з героїв повісті-притчі «Старий і море», використовуючи цитатний матеріал.

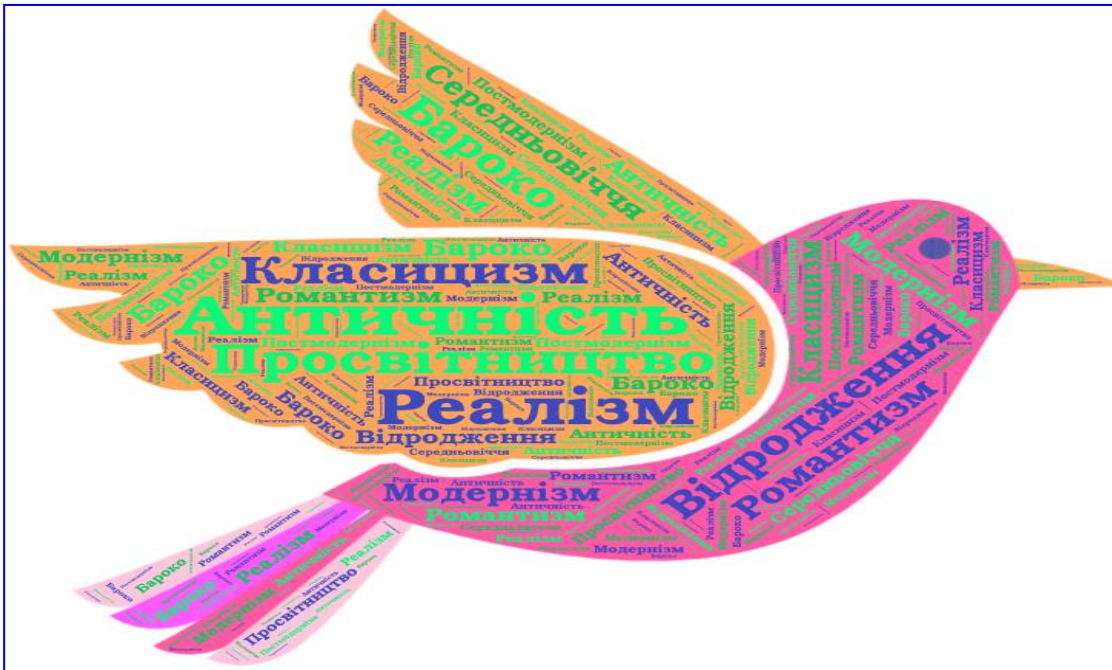
Інтерв'ю з хлопчиком Маноліно.

- Як могли Ви підкоритися батькам, коли вони стільки днів не пускали на човен до старого Сант'яго?
- Мої батьки вірять у прикмети, вони, як усі рибалки, бояться, " нещасливого човна," а у старого так довго не було вилову. Але більше я їх не слухаю. Мені багато чому треба навчитися від Сант'яго.
- З яким почуттям Ви чекали старого з того пам'ятного «полювання»?
- Я вірив, що він обов'язково повернеться. І всі вони зрозуміють, що він переможець, а лузери - вони. Людину можна знищити, але перемогти її неможливо.
- Дякую за ці слова. Пан Хемінгуей вам теж подякував би.

Сучасні форми візуалізації на уроках зарубіжної літератури та мови для формування ключових компетентностей учня XXI століття (2 години)

1. Хмари слів

- Розгляньте «хмаринку слів» та розташуйте назви основних історико-літературних епох у порядку їх виникнення.

Античність

Середньовіччя

Ренесанс

Бароко

Класицизм

Просвітництво

Романтизм

Реалізм

Модернізм

Авангардизм

Постмодернізм

2. Діаграма Венна

Діаграма Венна – техніка графічного подання інформації, що допомагає встановити спільні й відмінні ознаки двох (трьох) позицій (творів, героїв, якостей та ін.). Інформацію подають у вигляді щонайменше двох кіл, які накладають одне на одне пропорційно до збігу/відмінностей, виявлених під час обговорення. Зазвичай учитель пропонує порівняти дві теми – нову та вже відому учням. Індивідуально, у парах або групах учні малюють кола, занотовуючи в них необхідний текст. Частина кіл, які збігаються, можна оформити штрихуванням або кольором.

Тема «Роман ранньомодерністської доби»

Порівняйте захоплення Наполеоном Жульєна Сореля та Родіона Раскольнікова за допомогою інтерактивної вправи «Діаграма Венна».

Особливості захоплення Бонапартом у Жульєна Сореля:

- Жульєн живе у добу Реставрації, Наполеон нещодавно помер. Наш герой - майже сучасник імператора. Бонапарт для нього – взірць суто чоловічої поведінки і кар'єрного зростання.
- Жульєна не цікавить комплекс надлюдини, тому він не будує на прикладі особистості Наполеона власну індивідуалістично теорію, просто бажає посісти у суспільстві достойне місце.
- За допомогою Бонапарта Жульєн бореться із власним комплексом неповноцінності.

Особливості захоплення Наполеоном у Раскольнікова:

1. Раскольніков живе у шестидесятих роках дев'ятнадцятого століття. Наполеон став особистістю напівлегендарною. Тому герой наділяє кумира надможливостями.
2. Раскольніков – типаж «оберменша», про якого потім напише Ніцше. Наполеон приваблює його не стрімкою кар'єрою, а як надлюдини.

3. При всій своїй зверхності, Родіон страждає комплексом «маленької людини». Наполеон і його велич у свідомості героя відтілюють незначущість власного втілення теорії.

Спільне у захопленні героїв Бонапартом.

Як витікає з порівняння, спільним є наступне.

1. Наполеон для обох – кумир
2. Його образ впливає на комплекс неповноцінності, який притаманний обом.

3. Прийом «Фішбоун» («Риб'ячий кістяк»)

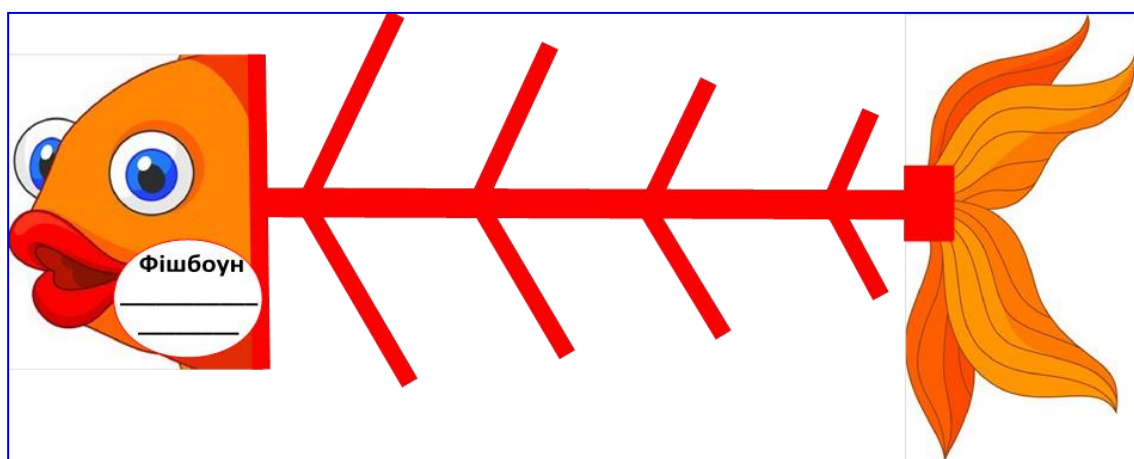
Суть даного методичного прийому – встановлення причинно-наслідкових взаємозв'язків між об'єктом аналізу і впливаючими на нього факторами, вчинення обґрунтованого вибору. Додатково метод дозволяє розвивати навички роботи з інформацією і вміння ставити і вирішувати проблеми.

Правила побудови :

- Голова – питання теми
- Верхні кісточки – основні поняття теми
- Нижні кісточки – суть понять
- Хвіст – відповідь на питання
- Записи мають бути короткими, бути ключовими словами або фразами, що відображають суть.

Ч. Діккенс. «Різдвяна пісня у прозі». Чому Скрудж змінився?

- Складіть схему-діаграму «Фішбоун» до образу Скруджа на початку твору та наприкінці твору.

Верхні кісточки: бездушний скнара, ділок з арифмометром замість мозку, впевнений у собі тільки на перший погляд, а насправді, заляканий, дуже самотній, але не усвідомлює цього.

Нижні кісточки: людина, що усвідомила велич смерті і цінність життя, зрозумів, що грошей із собою у потойбіччя не забереш, однак, що відчув потребу мати сім'ю, а також допомогти ближньому.

Хвіст:

Скрудж змінився тому, що мало не в перший раз замислився над тим, нащо, взагалі, живе.

4. Інтерактивна вправа «Літературні меми».

• Розгляньте меми про Вакулу та Оксану. Відновіть можливі діалоги, відтворіть сюжетний ланцюжок.

Перші малюнки - Солоха і Чуб.

- Синок Ваш, Солохо, вдома? А то повернеться нівроку.
- Колядувати з горя подався. Бо ваша донечка йому голову дурить
- Але що нам до них...

Третій малюнок - Вакула і чорт.

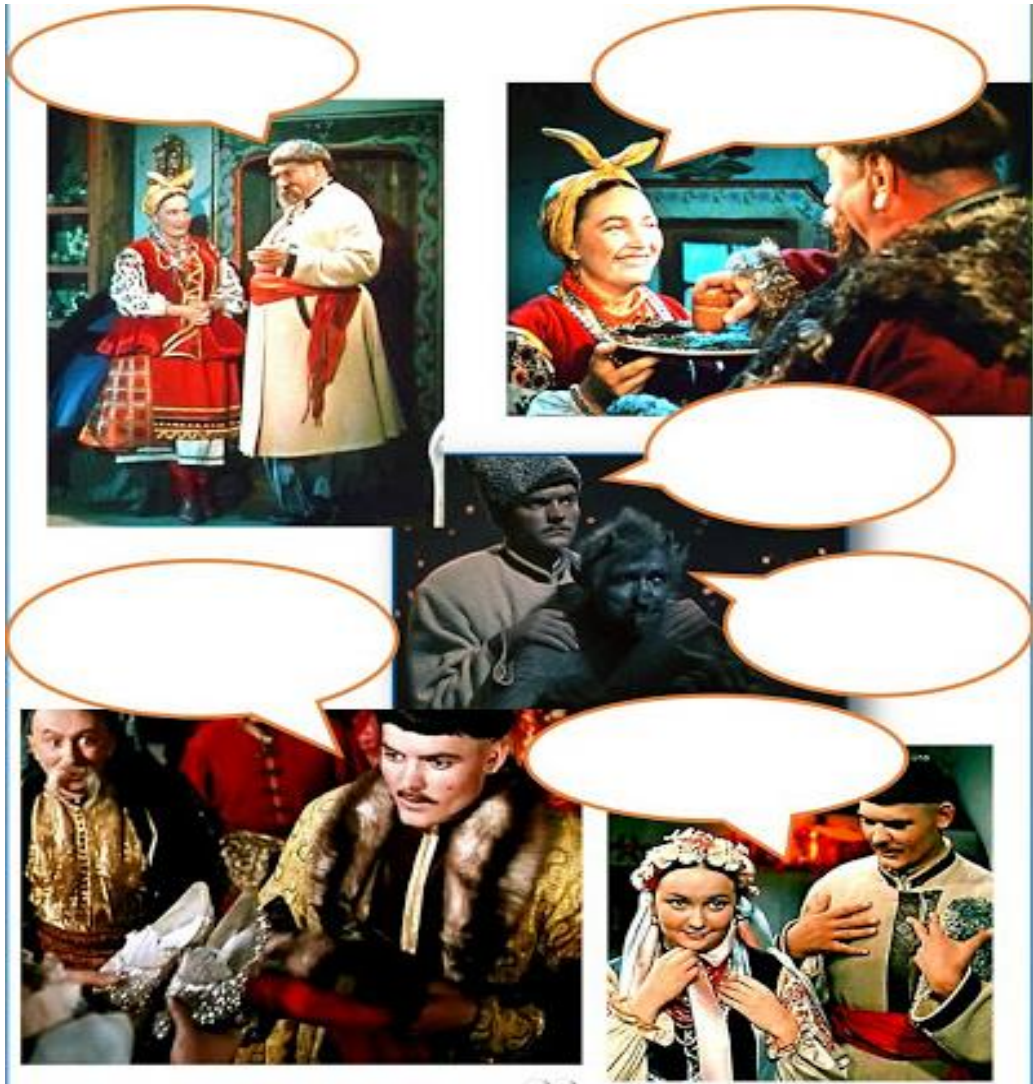
- Нащо тобі, ковалю, той Петербург? Там таких, як ти, праведників, не дуже жалують. А от я там свій!
- Лети собі мовчки. Де це бачене таке, щоб нечиста сила добрими людьми помикала!

Четвертий малюнок - Вакула і козаки

- Очей, пане Вакуло, зайвий раз на «маму» не підводь.
- Все зроблю, як наказуєте. Аби тільки черевички...Не піде без них Оксана за мене.

П'ятий малюнок - Оксана та Вакула

- Аби не черевички, не взнали б ми, що і не потрібно нічого особливого, коли любиш!

РОЗДІЛ 6

ТВОРЧИСТЬ ЮНИХ ФІЛОЛОГІВ

Вірш, написаний після ознайомлення з філософським есе Альбера Камю "Міф про Сізіфа".

На тій горі вершилось правосуддя.
На тій горі збувався страшний міф.
На гору ту каміння тяг підсудний,
Підсудному ім'я було – Сізіф

О боги римські, грецькі, християнські!
Ну хай уже він дійде до мети!
Я теж від участі такої намагалася
А хай би і на край землі – втекти.

І я у бурі, вітри та негоду
Несла тягар, під зливи проливні
І свято вірила, що матиму нагоду
Забуть того, хто належить не мені...

Бо тяжка праця відшліфує душу
Й фізичний біль сильніше всіх образ.
І мушу... Ну напевне... Точно мушу!
Забути ту любов прокляту враз

На верховині хмари, свіжий вітер
Я йшла нагору тисячу ночей!
І тут всміхнулись небеса блакиттю
Блакиттю серцю дорогих очей...

Я знаю, забуття – уділ Сізіфа
Я не забуду ту жахливу мить:
Як у страшних повчальних грецьких міфах,
Мій камінь стрімко в урвище летить.

Як доказ того, що знання літератури є корисним для життєвого досвіду і мислення, а також для багатьох сфер, пропоную ще один приклад.

Моя учениця, і за сумісництвом дочка, будучи студентом – медиком, скористалася своїми знаннями з філологічних дисциплін, щоб вдало виступити на заняттях з психіатрії та судової медицини.

Ось її доповідь, побудована на основі знань з української та зарубіжної літератури.

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Есе на основі компаративного дослідження літературних творів зарубіжної та української літератури
на тему:
«Найстрашніший гріх – наруга над собою»**

Виконала
студентка 1 курсу 16 групи
2 медичного факультету
Бакута Юлія

*Так где же счастье, где? – я вопрошал. – Слепец!
Тебе ведь дал его небесный наш отец!
Виктор Гюго «Мы по земной стезе проходим все мрачнее»*

Я замислилася над проблемою, яка поставлена в темі ессе, ще в одинадцятому класі після уроку української літератури. Коли аналізували один із творів програми ЗНО, я слухала вчительку і тільки задавалася питанням: «Хіба Ви, доросла людина, вважаєте, що отак дійсно варто робити?». Ні в якому разі не хочу сказати, що мої міркування виключно правильні, і я у свої сімнадцять розбираюся в житті краще, ніж моя колишня наставниця, розумна і досвідчена. Ні в якому разі. Кожен має право на власну думку. Як не крути, в будь-якому судженні є раціональне зерно. Та разом із тим, кожен має право бути із чимось незгодним.

До програмного твору, який справив на мене неприємне враження, повернуся згодом, бо він напряду стосується проблеми, яку я обрала для розгляду. А почну, напевне, з того, що трохи розшифрую тему. Наруга над собою. Можна подумати геть не те, що я маю на увазі. Ідеться не про Захера-Мазоха і його послідовників, чесне слово. Аби зрозуміти тему правильно, варто подивитися на епіграф, бо Віктор Гюго, як про найвищу цінність, каже про життя. Наруга над собою – це наруга над Божим даром, над життям.

Ще раз повторюся: життя – велика цінність. І не тільки тому, що кожен з нас просто був удостоєний честі прийти у цей світ. Це як великий спадок. Щастя не в тому, що він є, а в тому, що з його допомогою можна таке зробити... Адже це багатство ваше і тільки ваше. Вам його не просто так дали, а з надією на те, що з допомогою цього подарунку ви зробите щось корисне. Було б дуже дивно, коли хтось, отримавши спадок, викине його, чи віддасть іншому, чи зіпсує, зробить непридатним для користування.

А то вийде, що ті ж самі гроші набагато цінніші за життя. З грошима не роблять нічого з вище перерахованого.

Пригадаємо «Божественну комедію» Данте Аліг'єрі. Убивці і самогубці знаходяться на одному колі пекла – на сьомому. Але на різних рівнях. Ті, хто здійснив наругу над ближнім, стоять вище від тих, що добровільно вкоротили собі віку [1]. Виходить, для убивць кара легша, ніж для людей, які наклали на себе руки. Виникає питання: чому?

У Старому Заповіті навіть немає прямої заборони чинити наругу над собою. Все зводиться до шостої заповіді «Не убий» [2]. Врешті-решт, що ж страшніше: посягнути на чуже життя чи убити себе? Твоє життя – то, грубо кажучи, твоя власність. Якщо уже є така потреба, то роби з ним, що забажаєш. А от іншій людині не ти давав – не тобі й забирати. Так диктує звичайна, примітивна логіка. Яка ж причина такого розподілу покарань по Данте? Одне з пояснень я знайшла у Інтернет-ресурсі. Там пишеться: «Самоубийство являється игрой в Бога. Человек, кончающий жизнь самоубийством, отвергает над собою власть Бога и берет на себя роль судьи и господина своей жизни» [3]. Але тут можна заперечити. Людина, яка вбиває когось, теж бере на себе повноваження Бога, небесного судді і карателя, вирішує, кому можна лишатися на цьому світі, а кому ні. Це аж ніяк не входить у повноваження простого смертного.

У Євангелії від Єремії є слова, про які можна, ніби у дитячій грі, сказати «тепло» у пошуках відповіді на поставлене питання. У главі двадцять дев'ятій є таке: «...Только Я знаю намерения, какие имею о вас, говорит Господь, намерения во благо, а не на зло, чтобы дать вам будущность и надежду» [4]. У Господа є свої плани на кожного з нас. Вкорочуючи собі віку, людина перекреслює всі наміри Бога.

Загалом, можна пояснити, в чому самогубці завинили більше, ніж убивці, наступним чином. Убивця не нехтує подарунком Божим – своїм життям, не ображає Небесного Отця. Чого не можна сказати про тих, хто наклав на себе руки.

Іншого тлумачення я знайти не можу. І взагалі, Божі закони не підпорядковуються нашій занадто примітивній і прямолінійній логіці.

У деяких мелодрамах я чула висловлювання: «Краще вже повіситися/втопитися/перерізати вени і т.д., ніж таке животіння терпіти». За Біблією, ті, хто є «генераторами» подібних цитат – страшні грішники. Але життя іноді не вкладається в заповіді Божі. Та не можу погодитися з такими несамовитими і розпачливими висловлюваннями. І все ж таки вони іноді «чіпляють за живе». Іще страшніше, ніж штучно влаштувати власну смерть,

поховати себе за життя, пустити все на самоплив, принести себе комусь у жертву, полишити всі сподівання, спроби змінити щось на краще і зануритися в транс. Або у якийсь спосіб піти проти себе. Оце, на мою думку, і є справжня наруга над собою.

Найстрашнішою формою цієї наруги я вважаю спротив своїй сутності, У романі сучасної української письменниці Надії Гуменюк я побачила слова поета Василя Федорова [5]:

Упаси нас, Боже, от такой заботы:

О прошедшей юности тужить.

Делать нелюбимую работу,

С нелюбимой женщиною жить.

Поет вірно підмітив сумну тенденцію кожного життя: як часто ми робимо те, що не подобається або й взагалі нам непотрібне. Когось примушують батьки, когось брак фінансів, когось небажання виділятися із загальної маси. І роблять бідолашні те, чого їм зовсім не хочеться, працюють тим, ким менш за все прагнули себе бачити, імітують кохання до того, хто їм огидний. Так минає життя. Людина догоряє, коли до смерті їй ще далеко, бо справжнім осоружне життя назвати важко.

Та це ще й не найстрашніші «дарунки долі». Інколи під тиском обставин люди коять страшні речі, на які б не пішли за більш-менш благополучного життя. Взяти хоча б горезвісного Родіона Раскольнікова, головного героя роману Федора Достоєвського «Злочин і кара». Однією з причин, з яких він убив лихварку Альону Іванівну, є бажання позбавити себе гніту мерзенної бабці, врятувати свою родину, витягти її зі злиднів. І все ж, незважаючи на об'єктивні причини, він по суті переступив через себе, приніс у жертву свою людську сутність, знищив її. «Я не старуху убил, я себя убил», – це його слова [6]. І з цим же потім мав якось жити – мертвий наяву. Чим не один з видів самогубства?

Не менш жахливою є й самопожертва, ще один засіб над собою познуватися. В Біблії є заповідь «Не створи собі кумира» [1]. Але незнання Святого Писання не виправдовує принесення себе у дар іншій людині. Більш

дурного вчинку, ніж присвятити себе комусь іншому, повністю знехтувавши власним життям, важко уявити.

Із поняттям «самопожертва» у мене асоціюються два літературні твори. Перший – повість «Гранатовий браслет» Купріна. У передсмертній записці княгині Вірі Шеїній від її залицяльника Желткова прозвучали такі слова: «Случилось так, что меня не интересует в жизни ничто: ни политика, ни наука, ни философия, ни забота о будущем счастье людей - для меня вся жизнь заключается только в Вас» [7].

«Гранатовий браслет» на уроці в школі трактувався так: Желтков – геть не приклад для наслідування, тому що власну духовну убогість компенсує вигаданим коханням та маніпулює іншою людиною, яку начебто любить. З чим я цілком згодна. Інакша ситуація склалася на занятті з української літератури.

У програмі одинадцятого класу є твір, дуже схожий на «Гранатовий браслет». Показана така ж жертвність у коханні. Я зовсім не сентиментальна людина. Не можу розплакатися чи засмутитися, коли дивлюся сумні фільми або читаю зворушливі книги. Ніколи б не подумала, що коротенька, на чотири сторіночки, новела доведе мене до істерики. Спочатку я подумала, що то мені так шкода головну героїню. Та тепер, озираючись назад, на ті часи, розумію: мені було просто огидно і прикро, що у світі є такі люди: «Прийде до пошти, сяде на поріжку – тонесенька, тендітна, у вишиваній сорочині – і сидить, сяє золотими кучерями: втекла від молотарки чи від косаря, за яким в'язала. Коли з пошти виходив поштар, однорукий дядько Левко, – височенний, худючий, – Марфа підхоплювалася і тихо питала, зазираючи у вічі:

– Дядечку Левку, а од Мишка є письомце?»

– Нема,- одказував Левко, блукаючи очима поверх золотого Марфиного волосся, що вибилося з-під чорної хустки.

– Не брешіть, дядечку. Є...

– Ну - є! Є...так не тобі, а Софії.

– Дядечку Левку! Дайте я його хоч у руках подержу...

– Нельзя. Чужі письма нікому давати не можна. Заборонено.

– Я тільки в руках подержу, дядечку, і оддам.

Сині Марфині очі запливають слізьми і сяють угору на дядька Левка – ще синіші.

Левко озиряється довкола, зітхає немічно худими грудьми і манить Марфу пальцем за пошту. Там він дістає із суми конверт і простягає Марфі:

– На. Тільки нікому не кажи, що давав, бо за це... виженуть мене.

– Ні-ні-ні, дядечку! – аж похлинається від щирості Марфа» і хапає листа, пригортає його до грудей, цілує.

– Чорнила слізьми не розмаж, – каже Левко й одвертається: жде.

Марфа, якщо поблизу не видно людей, нескоро віддає йому листа; мліючи з ним на грудях, і шепоче, шепоче:

– Ну от бачите, нічого я йому і не зробила... Тепер несіть Софії... Спасибі, дядечку, рідненький...» [8].

Цей твір, напевне, впізнати з першого погляду важко. Я й сама не знала до одинадцятого класу, що на моїй рідній Полтавщині був письменник Григорій Тютюнник, а в його арсеналі митця є новела «Три зозулі з поклоном». Сюжет такий. Марфа закохалася у набагато старшого від неї сусіда Михайла. У того – дружина й дитина. Марфа зі своїм чоловіком часто ходить до Михайла у гості, але від того, що подивиться на коханого якусь часину, Марфі не легше. Молодій жінці дуже болить, що сусід, певно, ніколи не відповість їй взаємністю. А згодом трапилася нова біда. Михайло підпав під сталінські репресії, його заарештували. Раз на місяць він шле дружині листи. Марфа знає про це. Раз на місяць вона прибігає під пошту і чекає на листоношу, аби випросити в нього послання від коханого. І хоч в руках того конверта подержати. Згодом Михайло зникає без вісті, листи надходити перестають. А Марфа все одно на нього чекає. Споглядає журним поглядом сусідську хату, дорослого Михайлового сина – його точну копію. Так і минає її життя.

Марфу шкода більше, ніж уже згаданого Желткова. Про справжнє кохання зазвичай мовчать, що вона й робила успішно протягом багатьох років, чого не скажеш про героя повісті Купріна. Але ж що вона накоїла зі своїм життям...

Молода, красива жінка... Все ж могло скластися інакше. Чи, може, є категорія людей, які прагнуть бути нещасними...

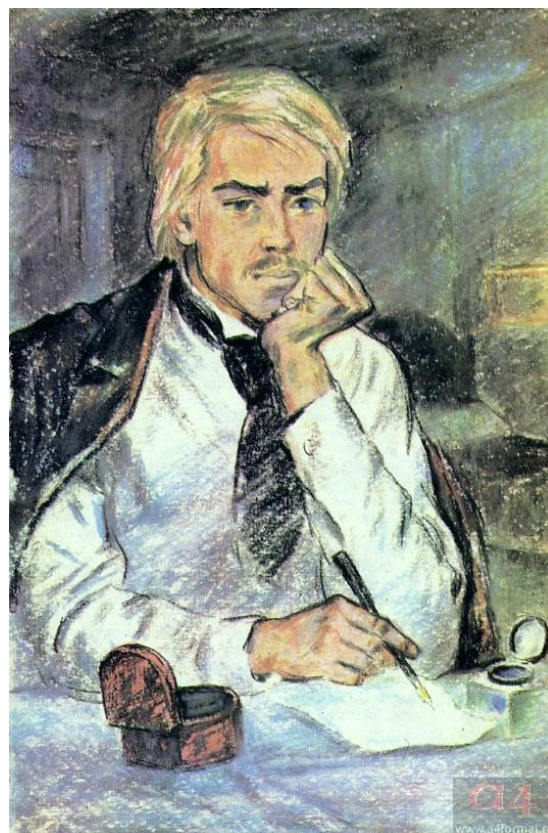
Коли робили аналіз новели, вчителька заявила: «Самопожертва – вершина всіх вершин. Можна вважати, що Марфа прожила своє життя дарма». То був несподіваний поворот. Я здивувалася ще з того, як цей твір взагалі могли поставити у шкільну програму, тобто в якості прикладу для підростаючого покоління. Важко уявити, в який глухий кут зайде наше суспільство, коли всі почнуть приносити себе, свої душі в жертву. Якщо кохання без відповіді – все одно життя не має зупинятися. Гаразд, є вже цей твір у програмі, нічого не поробиш. Але ж можна було хоча б правильно його нам подати. Сказати, що такої ситуації, яка описана у творі, треба уникати всіма силами. Натомість нас вчили, як то є прекрасно – жертвувати собою та ще й не робити із своїх нещастя ніяких висновків. Кохання без відповіді – теж цінний життєвий урок, але таке кохання не слід робити самоціллю.

Усі наведені мною приклади мають одну спільну рису. Незважаючи на різючу відмінність ситуацій. Опинившись у скруті, ці люди навіть не спробували нічого змінити на краще. Легше триматися за остогидлу роботу, навіть якщо вона престижна, ніж пошукати собі справу до душі. Не треба влаштовуватися працювати, де отримаєш на шматок хліба, коли можна вбити бабцю-лихварку і отримати все й одразу, ще й надіти на себе «тогу великомученика». Нащо ставати розвиненою і цікавою особистістю, коли в твоєму житті – сірому і буденному (частково і з твоєї вини також), - є така фішка, як «неземне» кохання до апріорі недоступної жінки? Можна згяти життя, коли знаєш, що від милого раз на місяць ідуть листи і ти можеш випросити їх у листоноші, і... поцілувати у зворотну адресу! Можна сказати, що ці люди відшукали собі чудове виправдання того, що ні до чого душа не лежить, нічого не хочеться робити. Свідома наруга над собою чи самогубство – це найвища форма лінощів, втеча (за чужий рахунок, не за свій) від буденних життєвих проблем. Лінощі у такому масштабі – справді великий гріх. Який особливо небезпечний тим, що подається «під соусом» всесвітнього страждання

та ще й підживлений чужим співчуттям, з ореолом виключності і несхожості на інших.

Данте «Пекло. Божественна Комедія»

О.Купрін «Гранатовий браслет»

Г. Тютюнник «Три зозулі з поклоном»

Афіші та ілюстрації з видаленими фрагментами, створені учнями 10 класу.

